

samfunn for alle

Norsk Forbund for Utviklingshemmede → nr 4 | 2008

The logo for Norsk Forbund for Utviklingshemmede (nfu), consisting of the lowercase letters 'nfu' in white on an orange square background.

Utrolig, men sant i Harstad

s. 6

Fantastiske Øksnes ASVO

s. 17

Helene driver egen kantine

s. 22

Vel blåst på Hove!

s. 36

Litt av hvert

NFUs årsmelding for 2007 er lagt ut på vår hjemmeside www.nfunorge.org – eller helt presist http://www.nfunorge.org/files/1005/Fil/25270/armelding_2007.pdf. Vi har valgt å legge den ut på hjemmesiden i stedet for opptrykk i SFA for å spare penger. De som vil ha årsmeldingen, kan henvende seg til NFUs administrasjon.

Følg også med på våre hjemmesider, der det fortløpende legges ut nyheter og annen informasjon. Jeg minner i tillegg om NFUs arbeidskonferanse 3. og 4. november som ble annonsert i forrige nummer av Samfunn for alle. Påmeldingsfrist er 1. oktober 08.

Tiden flyr. I høst starter forberedelsene til NFUs landsmøte 2009, nærmere bestemt i Tønsberg. Dette blir igjen en utfordring for NFUs administrasjon. Det er mye som skal

gjøres. Denne gangen har vi færre ansatte å fordele arbeidsoppgavene på, men vi gleder oss likevel!

VIBEKE SEIM-HAUGEN
GENERALSEKRETÆR

Stemt ut

Læreren i barnehagen til fem år gamle Alex i Florida, som har autisme, mente at de andre barna skulle få bestemme om han skulle være en del av klassen. Femåringen ble stemt ut. Nå går foreldrene til rettsak.

Du kan lese mer på www.nfunorge.org

Bundet fast

Abdel Alamraui (18), som er elev ved Lambertseter videregående skole i Oslo, ble ifølge VG tjoret fast til rullestolen hele skoletiden. Fagfolk ble sjokkert da de så reimene rundt eleven, og slo alarm om ulovlig maktbruk.

Hele saken er lagt ut på www.nfunorge.org

NSB diskriminerer

I forrige utgave av SFA omtalte vi NSBs nye ekstragebyr på 20 kroner for passasjerer som ikke kjøper billett på selvbetjeningsautomater før avreise.

Forbrukerrådet har siden kommet på banen og vil også ha fjernet gebyret. I et intervju med Aftenposten sier rådgiver Martin Skaug Halsos at Forbrukerrådet har fått mange henvendelser fra folk som synes automatene er unødvendig kompliserte. De føler seg urimelig behandlet ved å bli avkrevd et ombordstigningstillegg når de løser billett hos konduktøren på toget.

NFU er en av flere organisasjoner for funksjonshemmede som har tatt avstand fra dette gebyret som blir karakterisert som diskriminerende. Organisasjonen mener det er NSB som har ansvar for å finne gode løsninger for de reisende, som ikke virker diskriminerende. NSB kan ikke overføre dette ansvaret til organisasjonene og de reisende. Derfor må gebyret fjernes.

Foldere

Frambu Senter for sjeldne funksjonshemninger har oppdatert alle sine informasjonsfoldere. Flere opplysninger og bestilling: www.frambu.no

samfunn for alle

Medlemsblad for
Norsk Forbund
for Utviklingshemmede

Seks utgivelser pr år.
Årsabonnement: 400 kroner

ISSN: 0803-5105

Ansvarlig redaktør:
Helene Holand
helene@nfunorge.org

Journalist:
Bitten Munthe-Kaas
bittenmk@yahoo.com
Telefon: 928 36 809

Tilrettelegger lettlest stoff:
Kari Bue
kari@nfunorge.org

Adresse:
Samfunn for Alle, NFU
Postboks 8954 Youngstorget
0028 Oslo
Sentralbord: 22 39 60 50
Telefaks: 22 39 60 60
E-post: post@nfunorge.org

Annonseakvisitør: AMN A/S
Postboks 24, 3340 Åmot
Telefon: 32 78 17 50

Forsidefoto: Eivind Ferstad
Nordbø foreviget Svein Espeseth
på NFU's sommerleir på Hove.

Layout: Hvarings as, Anne Berit
Trykk: Allservice as

Utgivelse 5 - 2008
kommer uke 44
Frist for saker er 17. september
Annonsefrist 2. oktober

4 Få på ferie

6 Utrolig, men sant i Harstad Les historien om Alexander Isaksen og hans foreldres ublide møte med Harstad kommune

8 Satser på samlokalisering

I Harstad satser rådmann Arne Johansen
på samlokalisering uten at det er
avklart hvem den skal omfatte

14 På oppdagelsesferd i musikalske sjangre

Les om Øyvind Christoffer Solberg,
Vibeke Aagaard Johansen og
Vegard Saue Martinsen som lærer å
spille og komponere – takket være
avansert data-teknologi

17 Fantastiske Øksnes ASVO!

I Øksnes kommune i Nordland har
yrkeshemmede reddet flere lokal-
samfunn fra fraflyttingsspøkelset

22 Helene driver egen kantine!

De fleste ansatte i IKT-avdelingen i Stord
kommune er i dag faste lunsjgjester i Helenes
kantine

28 Får "kick" når folk får jobb!

36 Vel blåst på Hove!

5 Leder • 48 NFU-Butikk
• 51 Kontakt oss/Fylkeslagene • 52 Dikt

Få på ferie

- Svært få personer med utviklingshemning får anledning til å reise på ferie. Det gjelder spesielt de som ikke har Brukerstyrt Personlig Assistanse (BPA).

I et intervju med tidsskriftet Fontene som utgis av Fellesorganisasjonen FO, stiller NFUs forbundsleder Helene Holand seg blant annet kritisk til at det norske lovverket ikke er tilpasset utviklingshemmedes behov for tjenester når de er på ferie. - Problemet er hvordan de skal få de tjenestene de trenger i tillegg til at reise og opphold både for den enkelte selv og eventuell hjelper må finansieres.

Holand minner samtidig om at sosialtjenesteloven gir den enkelte rett til tjenester der vedkommende oppholder seg når man er i Norge. - Mennesker med utviklingshemning er imidlertid avhengig av bistand fra noen som kjenner dem. Fram til 1993 var det bostedskommunen som finansierte tjenester under et eventuelt ferieopphold utenfor hjemkommunen. Denne ordningen var imidlertid tungrodd. Den skapte mye papirarbeid og mange tvistesaker kommunene imellom. Nåværende ordning kan gi store utgifter for turistkommuner som må finansiere tjenester til besøkende som trenger dem. Jeg regner imidlertid med at dette er forhold som blir vurdert i arbeidet med ny helse- og sosialtjenestelov.

Ferie med BPA

Holand påpeker samtidig at den enkelte med Brukerstyrt Person-

lig Assistanse derimot kan ta med seg sin assistent på ferie hvor som helst. - Hvis tilbudet er organisert gjennom andelslaget ULOBA, kan andelslaget dekke reise og opphold for assistenten. ULOBA har satt av en viss prosent av sitt administrasjonstilskudd til å dekke reise og opphold for ledsager. De som derimot har assistentordning med kommunen som arbeidsgiver, må søke kommunen spesielt om å få dekket reise- og oppholdsutgifter til ledsager.

NFUs forbundsleder minner om at relativt få personer med utviklingshemning har BPA. - De som får tjenester fra kommunen, har ofte problemer med å komme seg på ferieturer. Deres faste tjenesteytere skal avvikle egen ferie og erstattes med vikarer. Resultatet er ofte "oppfinnsomme" løsnings- der personer med utviklingshemning fra samme bofellesskap for eksempel må dra sammen på ferietur. Valgmulighetene når det gjelder type ferietur, tidspunkt for og hvor man skal reise, har de derfor ikke.

NFU har i lengre tid både krevd tilskudd fra staten til reise og opphold for ledsager og reell rett til tjenester i forbindelse med utviklingshemmedes feriereiser. Vårt håp er at en ny helse- og sosialtjenestelov vil omfatte det, presiserer Helene Holand.

Som en fødsel

Som en fødsel
etter smerten kommer gleden
over dette annerledes barn
vi fikk

Som et jordskjelv
livet endret seg på stedet
vi må ut på ukjent vei
i stor trafikk

Som et kappløp
mellom uro, og en glede
over dette nye barnets
varme blick

Som en storm
der alle følelser blir ristet
gir en reise i vårt dyp
og livsinnsikt

Som en åker
vi må lære oss å høste
skille klinten i fra hveten
med et blick

Som en tone
vi må lære oss å nyte
i et lite kor
av hjerteslagmusikk

AV ELISABETH SKREDLUND

Arbeid for alle?

NFU ønsker et arbeidsliv som i størst mulig grad gir alle som vil og kan, muligheten til å skaffe seg et lønnet arbeid. Flere av de endringene i regelverket og tiltak som har kommet og vil komme, legger til rette for at flere kan få jobb.

En av de store utfordringene framover er å se mulighetene og ta dem i bruk. Vi påstår at mennesker med utviklingshemning er en utnyttet arbeidsressurs i det norske samfunnet. Mange kan fylle en jobb når det blir lagt til rette for det. Arbeidsplassen er en viktig sosial arena for oss alle.

Der bygger vi nettverk, der får vi venner. Det å bli fratatt denne muligheten kan av mange oppleves som diskriminering.

NFU har lenge krevd at alle må få rett til en vurdering av sin arbeidsevne. Denne retten får vi fra 1. januar neste år med de endringene som er vedtatt i arbeids- og velferdsloven. I praksis

vil denne loven bety at arbeidsevnen må avklares før tiltak settes i verk. Det er viktig at våre medlemmer gjør seg kjent med lovverket og stiller krav. Med de forslagene som nå foreligger til endringer i regelverket når det gjelder arbeidsmarkedstiltakene, skal tildeling av arbeidsmarkedstiltak bygge på behov og ikke tidligere tildelingskriterier. Dette kan gi flere mennesker med utviklingshemning mulighet til å komme ut i lønnet arbeid.

NFU jobber bevisst og systematisk for at de som forvalter loven og tiltakene skal gi arbeidssøkere med utviklingshemning de samme mulighetene som andre. Vi er svært bekymret for den trenden vi har sett de siste årene med at mennesker med utviklingshemning automatisk sluses inn i VTA-bedrifter eller kommunale dagsentra med 100 prosent uførepensjon. Dette skjer uten at deres arbeidsevne, ønsker og muligheter er blitt vurdert. Vi jobber nå med en veileder for arbeidsgiver for å spre kunnskap om de mulighetene som fin-

nes. Spørsmål som her blir besvart er for eksempel: Hvordan kan jeg gå fram når jeg tilsetter en arbeidstaker med utviklingshemning? I veilederen beskrives konkrete eksempler på hvordan enkeltpersoner har fått jobb.

Parallelt jobber NFU med å få en lovfestet rett til dagsentertilbud. Forslag til ny helse- og sosiallov skal komme våren 2009. Fram til den er på plass må vi bruke rundskriv 1-2 2007 «Aktiv omsorg» fra Helse- og omsorgsdepartementet. Dette rundskrivet presiserer kommunens plikt til å medvirke til at alle kan få en meningsfylt hverdag.

I november retter NFU søkelyset på muligheter unge mennesker med utviklingshemning har for å få arbeid gjennom en todagers konferanse.

Vi håper å se mange av dere der.

Advokat Petter Kramås

ADVOKATFIRMAET HESTENES OG DRAMER & CO

Vi har bred erfaring i saker som gjelder utviklingshemmede: Sosial- og helsetjenester, trygd, spesialundervisning, erstatning, arbeidsrett, arv og testament mv.

Besøk oss på våre nettsider - www.hestenesdramer.no
Her finner du også nyttig informasjon, artikler og lenker.

Ta gjerne kontakt for en uforpliktende samtale – eller send oss et brev eller en mail!
Ingen kostnader før vi har avtalt oppdrag. Vi kan søke om fri rettshjelp for deg.

HOVEDKONTOR: Møllergaten 4, 0179 Oslo, telefon 24 14 53 50
FILIAL I SON / AKERSHUS: Storgaten 54, 1555 Son, telefon 64 95 04 13
petter.kramaas@hestenesdramer.no

AlexanderIsaksen har kjøpt leilighet i nybygget helt til høyre på bildet.

Utrolig, men sant i Harstad

TEKST OG FOTO: BITTEN MUNTHE-KAAS

- Alexander Isaksen i Harstad kjøpte i 2007 en egen treroms leilighet som stod innflyttingsklar 11. juni i år.
- Hjemme hos sine foreldre har han fått brukerstyrt personlig assistanse gjennom ULOBA de siste tre årene. Et tilbud både han og foreldrene er svært fornøyd med.
- Overformynderen i Harstad hadde godkjent kjøpet av leiligheten i forkant.
- Harstad kommune hadde kjent til dette boligkjøpet i over halvannet år.
- I desember i fjor søkte hans mor om at Alexander skulle få 110 timer BPA pr. uke fra innflytting i egen leilighet.
- Tidligere har Harstad kommune definert Alexanders hjelpebehov til 168 timer pr. uke.
- Dette timeantallet ville han få hvis han flytter inn i samlokalisert bolig.
- Klientutvalget mener derimot at 12

timer BPA er forsvarlig hvis han flytter inn i egen bolig. Der vil han dessuten få hjemmesykepleie fire ganger i døgnet, tilsyn en gang pr. natt og trygghetsalarm.

- 27-åringen vil i tillegg få ferdiglaget middag brakt hjem til seg fra kommunens sentralkjøkken. Et tilbud han aldri har søkt om og med fem års kokkelinje på videregående skole heller ikke vil ha.
- To måneder etter at han skulle ha flyttet hjemmefra bor Alexander fortsatt hjemme hos foreldrene.
- Nå må han betale fellesutgiftene for andelsleiligheten som han uten tilstrekkelige tjenester ikke kan bo i.

Alexanders mor og hjelpeverge, Arda Isaksen, mener Harstad kommunes håndtering av denne saken er uforsvarlig. Hun har kjempet en 20 års lang kamp for sønnens rettigheter. En kamp som i perioder har gått på bekostning av egen helse. En kamp mot et sendrektig hjelpeapparat. En kamp som vi bare kan formidle en brøkdell om her.

Trenering

Denne etter hvert meget omfattende

saken handler ikke minst om mangelfull saksbehandling og trenering fra kommunens side. Et eksempel: Først 2. april i år fikk Alexander brev fra kommunen, som forlenger sin svarfrist for behandlingen av en BPA-søknad med åtte uker. Søknaden ble sendt i desember 2007. Forlengelsen gjaldt fra 23. mars 2008. Dette til tross for at fylkesmannen i Troms i brev til kommunen tidligere hadde presisert betydningen av at tjenestetilbudet til Alexander måtte være på plass i god tid før planlagt flytting til den nye leiligheten. Med en innflyttingsdato 11. juni ble det imidlertid umulig å få ansatt personlige assistenter i tide.

Arda Isaksen minner om at Harstad kommune selv har regnet ut at sønnen pr. i dag koster det offentlige 310 000 kroner pr. år. - I samlokalisert bolig vil han koste dem 338 000 kroner. Kommunen får dessuten et statlig tilskudd på 500 000 kroner for Alexander – ettersom han har utviklingshemning. Dette er riktignok ikke øremerkede midler, men skal uansett dekke kostnader til helse- og sosial. Ut over dette får kommunen overført det vanlige tilskuddet pr. innbygger, og har i tillegg skatter og inntekter som skal dekke kostnader

på disse livsområdene. Ved å gi ham tjenester i form av BPA kunne kommunen samtidig spart mye på administrasjonskostnader. Vi sitter nå med en ubehagelig følelse av at Harstad kommune nå bare skjeler til hvor mye det er mulig å ”tjene” på sønnen vår, sier Arda Isaksen.

- Hva skjer nå?

- Ikke annet enn at Alexander fortsatt bor hjemme. Det vil heller ikke skje noe før den nye klagebehandlingen i

klientutvalget i slutten av august. I den grad det kan sies at noe skjer, må det være at Alexander nå må betale fellesutgifter for et hjem der han ikke kan bo uten tjenestene han trenger, at vi foreldre blir stadig mer utslitt og ikke minst at vår sønn gradvis blir mer frustrert og utrygg over alle skuffelsene og all usikkerheten, svarer Arda Isaksen.

Nå får familien juridisk bistand av NFU.

Klare signaler til Harstad kommune

Diverse klageinstanser har hatt saken om Alexander Isaksens framtidige bosituasjon til behandling. Sivilombudsmannen har vært inne. Fylkesmannen i Troms og Helsetilsynet i Troms har også hatt saken til vurdering. Herfra har Harstad kommune fått beskjed om at det ”ved en eventuell ny klagebehandling må foreligge forsvarlig utredning og at vurderingen begrunnes i samsvar med forvaltningslovens krav til begrunnelse”.

Helsetilsynet har imidlertid bemerket at Harstad kommune ikke har adgang til å sette vilkår om at en innbygger skal flytte til en bestemt bolig for å gi nødvendig helsehjelp, og skriver: ”Bare unntaksvis vil kommunen ha adgang til å stille vilkår om at tjenestene må knyttes til et annet botilbud, dersom det er saklig grunnlag for det. For eksempel at det medfører spesielt store

praktiske problemer for kommunen å yte tjenester der søkeren ønsker å bo, særlig lang reisetid for tjenesteyterne eller at det innebærer bruk av vesentlig mer ressurser”.

Det heter avslutningsvis i samme brev fra Helsetilsynet at det... ”for eksempel ikke er i tråd med forvaltningslovens krav til begrunnelsens innhold at kommunen på den ene side konkluderer med at søkers behov for helsehjelp er av slik art og omfang at hjelpen må gis i omsorgsbolig hvor det er tilknyttet personell hele døgnet, mens det i klientutvalgets vedtak gis tilbud om hjemmesykepleie på totalt 10,5 timer pr. uke”.

SFA følger opp i neste nummer.

Harstad kommune har tilbudt Alexander Isaksen sokkelleilighet i denne omsorgsboligen.

Hjelp til husarbeid

“Harstad kommune har innvilget Alexander Isaksen praktisk bistand med inntil to timer pr. uke til “gulvvask, støvtørring, støvsuging, klesvask og sengetøyskift”. Betingelsen er at han flytter til kommunens omsorgsbolig. Hvorfor han ikke er blitt tildelt samme bistand i egen leilighet eller ved at for eksempel BPA-ordningen utvides tilsvarende, er ikke begrunnet fra kommunens side”.

BREV FRA FYLKESMANNEN
I TROMS TIL HARSTAD KOMMUNE
AV 18. JUNI 2008.

Hjelp om natten

“I forbindelse med fylkesmannens klagebehandling over Harstad kommunes utmåling av BPA og omsorgslønn i foreldrehjemmet, konkluderte kommunen med at Alexander Isaksen ikke har noe hjelpebehov om natten. Nå har kommunen konkludert med at klager egentlig har behov for døgnkontinuerlig helsehjelp. Kommunens syn må begrunnes nærmere”.

BREV FRA FYLKESMANNEN
I TROMS TIL HARSTAD KOMMUNE
AV 18. JUNI 2008.

Maten

“Kommunen har innvilget klager matombringning. Dette er en tjeneste som klager ikke har søkt om”. “Fylkesmannen kan ikke se at kommunen har begrunnet hvorfor klager skal få matombringning og ikke for eksempel BPA til å bistå ham ved tilberedning av middagen. Kommunen må her som ellers påse at valg av hjelpeform ikke blir åpenbart urimelig”.

BREV FRA FYLKESMANNEN
I TROMS TIL HARSTAD KOMMUNE
AV 18. JUNI 2008.

- Uhørt!

- Det er uhørt at mennesker i Norge blir behandlet på den måten Alexander Isaksen og hans foreldre opplever det i Harstad kommune!

NFUs forbundsleder Helene Holand mener det skal være unødvendig å måtte bo i foreldrehjemmet mot sin vilje når man til og med har kjøpt egen leilighet. - Alexander Isaksen betaler på toppen av det hele for en leilighet det offentlige nå fratar han muligheten for å flytte inn i.

Holand synes likevel ikke at det økonomiske tapet 27-åringen er utsatt for, er det verste. - Det verste er at han ikke får oppfylt de rettighetene han har krav på etter norsk lov til å få nødvendige tjenester der han velger å bo. Dette er et nytt eksempel på at de svakeste i samfunnet blir gjort rettsløse av norske kommuner. Den rent menneskelige prisen Alexander og hans foreldre må betale, er det visst ingen i Harstad kommune som ser eller tar hensyn til. Når man søker om tjenester i desember i fjor, finnes det ingen unnskyldning for at kommunen ikke har disse tjenestene på plass ved innflytting i ny leilighet i juni. Jeg forventer at de tjenestene Alexander har behov for i egen leilighet er på plass snarest og at han får hjelp til å takle de ekstrabelastingene han har vært utsatt for ved ikke å kunne flytte inn i egen leilighet som planlagt.

Alvorlig trussel

NFUs forbundsleder understreker at de mange eksemplene vi nå ser på at norske kommuner ikke greier å ivareta behovene til de svakeste i samfunnet, er en alvorlig trussel for den norske velferdsstaten. - Dette representerer ikke bare et rettssikkerhetsproblem for den enkelte. Det er også en alvorlig politisk utfordring for regjeringen. NFU har bedt om et møte med kommunalminister Magnhild Meltveit Kleppa. Vi vil bruke denne og andre saker for å dokumentere vår bekymring når det gjelder kommunenes evne til å ivareta sine forpliktelser overfor innbyggerne, presiserer Helene Holand.

Storsatsing

I Kostnadsreduksjonsprogrammet for Harstad kommune for perioden 2008-2011 har rådmannen foreslått et forprosjekt som kommunestyret på sitt møte 26. juni 2008 tok til orientering. Det innebærer blant annet at 11 av kommunens "mest ressurskrevende psykisk utviklingshemmede må flytte fra sine leiligheter/hjem til samlokaliserte boliger".

Rådmann Arne Johansen sier i en kommentar til Samfunn for alle at kommunen skal bygge et nybygg for syv av disse brukerne. - Det eksisterende bo- og servicesenter der det i dag bor 11 beboere skal avvikles. Leilighetene der tilbudet gis er for dårlige. Kommunen skal bygge 18 nye leiligheter for yngre sterkt pleietrengende, hovedsakelig med ervervet funksjonshemming. Seks personer med sterkt pleiebehov som bor andre steder, kommer i tillegg. Kommunen planlegger et eget botiltak for personer med utviklingshemming.

På spørsmål om hvorfor Harstad kommune velger å gi et botilbud til personer med ulike funksjonshemninger samme sted og om de det skal omfatte, er blitt spurt, svarer Johansen at man i kommunen har en bevisst holdning til hvilken utfordring dette er. - Vi har ikke tatt stilling til hvem som skal bo i disse samlokaliserte boligene foreløpig. Dermed har vi ikke spurt noen om det ennå heller. Denne prosessen skal imidlertid skje i samråd både med brukernes interesseorganisasjoner og med den enkelte det blir aktuelt for.

Johansen viser samtidig til at noe av

bakgrunnen for prosjektet med 18 leiligheter er at mange av brukerne med store og plasskrevende hjelpemidler, i dag bor i for små leiligheter. - Det er både uholdbart for den enkelte og gir de ansatte vanskelige arbeidsforhold. For et flertall dreier dette seg likevel om en flytting på ca. 100 meter. Det er med andre ord kjente omgivelser vi snakker om.

- Det ligger flere samlokaliserte botilbud for eldre, mennesker med psykiske lidelser og ulike former for funksjonshemninger like i nærheten av hverandre i Harstad. Har du ingen betenkeligheter med å samle mennesker i "egne" boområder?

- I forbindelse med lokaliseringen av disse botilbudene har vi vært opptatt av at beboerne skal ha butikker, post, bank, kafé, frisør, fotpleier osv. et steinkast unna. Vi tilrettelegger dessuten for at rullator-, rullestolbrukere og andre bevegelseshemmede kan komme seg omkring på uteområdet i sitt nærmiljø. Her vil de få mulighet til et berikende liv med asfaltlagte gangstier og skjermede uteplasser. Det er også tatt hensyn til at beboerne skal kunne sitte i fellesstuene og ha utsikt over hagen eller veien. Vi har kort sagt rettet søkelyset på

på samlokalisering

universell utforming både inne og ute, og dermed også på hjelpemidler og tekniske innretninger som vil bidra til at den enkelte kan fungere maksimalt selvstendig i eget hjem. Mitt bestemte inntrykk er derfor at de vil trives med å bo sammen med like-sinnede i et tilrettelagt fellesskap, svarer Arne Johansen.

- *Kunne du tenke deg å bo slik selv?*

- Jeg tror ikke jeg ville hatt noe imot det hvis jeg hadde hatt store pleie- og omsorgsbehov. Vårt utgangspunkt er at disse nye botilbudene skal bli så gode at den enkelte vil takke ja. Dermed

føler jeg meg også trygg på at de det gjelder, kommer til å like seg i sine ca. 60 kvadratmeter leiligheter med hageflekk foran. Her skal de få de et heldøgns tilbud med personalbase og felles funksjoner. Dette er en stor fordel både for dem og for oss.

Innsparingen

For rådmannen legger ikke skjul på at en samlokalisering av de mest ressurskrevende brukerne representerer en betydelig innsparing for kommunen. - Bemanningen i et av våre bofelleskap der det i dag bor 11 av de mest ressurskrevende personene med utviklingshemning, tilsvarer 18,38 årsverk.

En person i eget hjem med heldøgns bemanning forbruker ca. fem årsverk. Når vi nå for eksempel får samlet 18 av de mest ressurskrevende brukerne under samme tak i en av de aktuelle samlokaliserte boligene, vil vi kunne betjene dem med 30 årsverk. Bare det gir en innsparing for kommunen på hele 5 millioner kroner.

På spørsmål om i hvilken grad Harstad kommune gir enkeltpersoner tilbud om Brukerstyrt Personlig Assistanse (BPA) i eget hjem og om dette er en ordning som brukes av mange, svarer rådmannen at BPA er en kostbar ordning for kommunen.

MÅ flytte I

I rådmannens forslag til kostnadsreduksjonsprogram for Harstad kommune i perioden 2008-2009 heter det følgende under punkt 4 – Pleie og omsorg, og vi siterer:

“4.1. Hjemmetjenesten sør, sentrum, nord og hjelpe-tjenesten. Handlingstiltak: Flyttede/samlokalisere de 7 mest ressurskrevende psykisk utviklingshemmede til Bergsvegen. Nybygg planlagt ferdig 2009. Lagt inn driftsmidler med 5.589.000 kr. 5.000.000 kan reduseres, da disse 7 brukerne/pasientene alt har bevilget 11.368.000 til drift.

Tiltaket kan gjennomføres/realiseres fra: 2009
Beskrivelse av personalmessige konsekvenser: Personell blir overført fra en enhet til en annen.
Beskrivelse av konsekvenser for brukerne og kvalitet: Må flytte fra sine leiligheter/hjem og til samlokaliserte leiligheter.” (uthevet av red.)

MÅ FLYTTE II

Vi siterer videre fra samme kostnadsreduksjonsprogram:

“4.3. Knorrebakken botiltak – omlegging tj.tilbud
Handlingstiltak:

Flytte de 5 mest ressurskrevende pasientene fra egne hjem til samlokaliserte boliger i Knorrebakken. Disse 5 forbruker i dag 4,7 mill.kr. I prosjektet Knorrebakken er det lagt inn 5.229.000 kr til drift fra 2009. 5.000.000 kr. kan derfor reduseres fra 2009.

Tiltaket kan gjennomføres/realiseres fra: 2009

Beskrivelse av personalmessige konsekvenser: Personal vil bli overflødig i hjemmetjenesten, mens det vil bli behov for dem i Knorrebakken. Turnuser i hjemmetjenesten vil bli berørt.

Beskrivelse av konsekvenser for brukerne og kvalitet: Ved forbruk av over to stillinger i hjemmetjenesten vil pasientene måtte flytte fra eget hjem og til samlokalisert tjenestested”. (uthevet av red.)

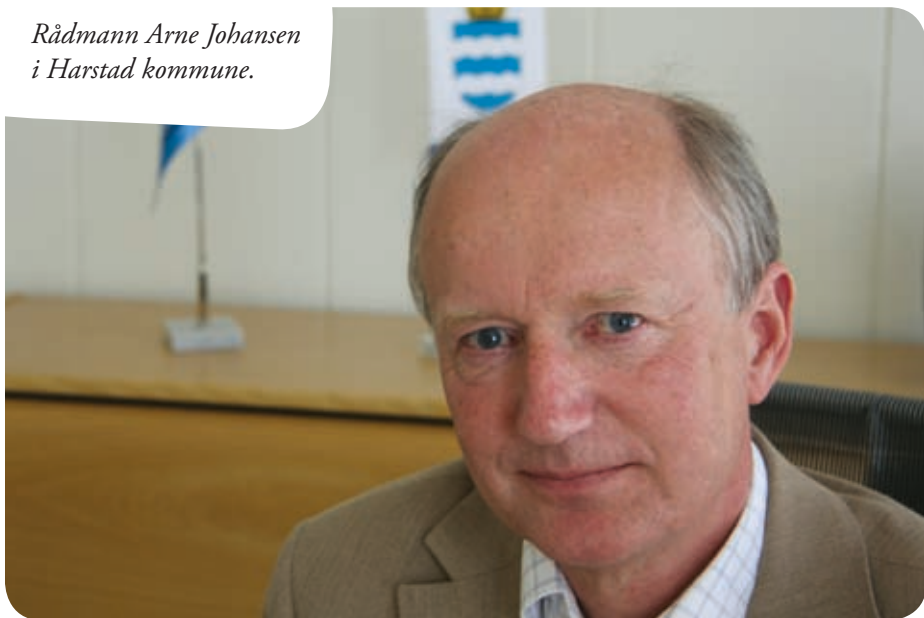
- Vår jobb er å gi et forsvarlig tilbud til den enkelte i en situasjon der Harstad kommune sliter med meget vanskelig økonomi. BPA har dermed verken vært eller er gjenstand for en bevisst politikk i vår kommune.

- I ditt forslag til Harstad kommunes kostnadsreduksjonsprogram skriver du at "de mest ressurskrevende psykisk utviklingshemmede må flytte fra sine leiligheter/hjem til samlokaliserte leiligheter". Betyr det at de ikke får noe valg og dermed skal tvangsflyttes?

- Harstad kommune har aldri gjort og kommer heller aldri til å gi sine innbyggere tilbud som er i strid med lover eller forskrifter. Dette går som en rød tråd i kommunens tilbud - på alle livsområder. Mer kan den enkelte heller ikke forvente.

- Harstadværingen Alexander Isaksen har fått tilbud fra kommunen om å flytte fra sitt barndomshjem til et kommunalt bofellesskap. Et tilbud han aldri har søkt om og har takket nei til. 27-åringen vil heller flytte inn i egen og helt ny leilighet som ble ferdigstilt nylig. Kommunen har

Rådmann Arne Johansen
i Harstad kommune.

imidlertid sagt nei til at han skal få de tjenestene han trenger der. Hvilken kommentar har du til det?

- Jeg opplever for det første spørsmålet som naivt. Jeg kan som rådmann selvsagt ikke kommentere taushetsbelagte enkeltsaker. Spørsmålet er i tillegg utdigg i den forstand at Samfunn for alle ba om og fikk et intervju som gjaldt et av Harstad kommunes nye prosjekt og

kommunens samlokalisering av botilbud til personer med utviklingshemning. Dersom hensikten med intervjuet er å framskaffe opplysninger som gjelder en enkeltperson, opplever jeg det slik at du seiler under falskt flagg eller at jeg har gjort intervjuavtale på gale premisser, svarer Arne Johansen.

Arbeid for alle, eller bare for noen? NFUs konferanse om arbeid 2008

Norsk Forbund for Utviklingshemmede (NFU) inviterer til konferanse med søkelyset på arbeidsmulighetene for mennesker med utviklingshemning. Konferansen vil være en spennende møteplass for alle som er opptatt av temaet.

Sted: Quality Airport Hotel Gardermoen

Tid: 3. og 4. november 2008

For påmelding og program, se våre nettsider.

www.nfunorge.no

Antidiskriminering

Europakommisjonen la nylig endelig fram sitt forslag til en antidiskrimineringslov. Forslaget er blitt kritisert fordi viktige prinsipper er utelatt. Det gjelder blant annet universell utforming, betydningen av europeisk og nasjonal tilgjengelighet og retten til tilgjengelighet til tjenester. Vår europeiske paraplyorganisasjon har også reagert på at forslaget ikke er omfattende nok.

Interesserte finner mer informasjon på <http://www.inclusion-europe.org/einclude> og www.dok.no

www.nfunorge.no

- Ingen kan nektes å flytte i egen bolig

- Ingen skal nektes å flytte til egen bolig på grunn av et tjenestetilbud som gjør det umulig. Det er diskriminering. Hvis dette skjer i Harstad med politikernes velsignelse, kan vi ikke ha forstått konsekvensene av det vi har vedtatt.

Lederen av Høyres kommunestyregruppe, Andreas Isachsen, hadde ikke hørt om Alexander-saken før SFA ved en ren tilfeldighet møtte ham i Harstad og ba ham kommentere den. Isachsen ble synlig pinlig berørt da han ble orientert om det mangelfulle tjenestetilbudet 27-åringen har fått fra kommunen, som gjør det umulig for ham å flytte inn i egen leilighet.

- Jeg må bare erkjenne at jeg som politiker ikke alltid leser alle saksutredninger og forslag til vedtak linje for linje, sa Isachsen. - Bakgrunnen for denne saken må uansett være de nedskjæringer vi nå er nødt til å foreta i Harstad for å få budsjettet til å gå opp. Selv om disse nedskjæringene forhåpentligvis ikke vil merkes for den jevne harstadværing, rammer det likevel de som er avhengig av kommunens helse- og sosialtjenester særlig hardt.

Må flytte

Isachsen ville ikke kommentere

Alexander-saken spesielt ettersom han ikke har dannet seg et helhetlig bilde av den usikre bosituasjonen 27-åringen er kommet opp i.

- I etterpåklokskapens lys får jeg imidlertid noen tanker om at vi i årene etter ansvarsreformen nok har neglisjert utviklingshemmedes behov til fordel for de eldre. Denne saken viser at vi for alvor må sette førstnevntes livssituasjon på dagsorden igjen, presiserer Andreas Isachsen.

- *Hvilken kommentar har du til at det i rådmannens forslag til kostnadsreduksjonsprogram i klartekst står at ressurskrevende utviklingshemmede må flytte?*

- Jeg beklager sterkt at vi politikere ikke har reagert på denne formuleringen. Det er uakseptabelt å bare konstatere at noen må flytte til samlokaliserte botilbud – uansett om de har utviklingshemning eller ikke. Den sterkeste formuleringen som kan brukes i en

Lederen av Høyres kommunestyregruppe i Harstad, Andreas Isachsen.

slik sammenheng er uansett bør, svarer Andreas Isachsen.

I etterkant har han tatt Alexanders sak opp med ordføreren i Harstad, som kjente til den fortvilte situasjonen 27-åringen og hans familie er kommet opp i. Ordføreren skulle imidlertid forhøre seg nærmere med rette instanser. I tilbakemeldingen Isachsen fikk fra ordføreren ble det henvist til at saken skal opp som klage ved klientutvalgets møte 29. august.

Ingen informasjon

”Det er svært usikkert hva slags bolig foreldrene ønsker for sine (voksne) barn med hensyn på type bofellesskap, eie/leie, fasiliteter i og rundt boligen, beliggenhet osv. Foreldrene til denne målgruppen får i dag liten eller ingen informasjon om fremtidig bolig for sitt barn og det finnes ingen systemer som fanger opp deres behov, krav eller forventninger.”

FRA FORSLAG TIL BOLIGSOSIAL HANDLINGSPLAN FOR HARSTAD KOMMUNE 2008-2011

Brukermedvirkning

“Kommunen har tidligere gjort seg blandede erfaringer med brukermedvirkning fra pårørende. Graden av medvirkning bør være hensiktsmessig og vurderes i hvert enkelt prosjekt. Det er stor forskjell på grad av tjeneste-behov og funksjonsnivå for denne gruppen. Det bør i forkant av alle boligprosjekter gjøres ei faglig kart-legging/vurdering av behov, krav, hvem som kan bo i lag, økonomi i forhold til finansiering/samløslisering samt vurdere alternative samarbeidsprosjekter (kommunal/privat).”

FRA FORSLAG TIL BOLIGSOSIAL HANDLINGSPLAN FOR HARSTAD KOMMUNE 2008-2011

- Forundret over planprosessen

- Jeg er forundret over planprosessen i Harstad kommune. Her planlegges det bygd 18 leiligheter til vanskeligstilte uten at det er avklart hvem som skal flytte inn.

NFUs forbundsleder Helene Holand stiller også spørsmålsteget ved hvordan brukermedvirkningen ble ivaretatt i denne planprosessen. - Hvilke brukerorganisasjoner var involvert og på hvilken måte? For meg ser det ut som om rådmannen blander sammen brukermedvirkning på system- og individnivå. Brukerorganisasjonene skal ikke involveres når det skal gis tilbud om leilighet til enkeltpersoner. I slike saker er det den enkelte selv som skal spørres.

Holand mener at brukerorganisasjonene burde ha vært tatt med i prosessen med planlegging og bygging av leiligheter til 18 personer med funksjonshemninger på et mye tidligere tidspunkt. - Hvis kommunen har tatt i bruk hjelpemiddelet Individuell plan (IP), har forvaltningen oversikt over den enkeltes ønsker og behov. Dette er et hjelpemiddel som kommunen etter forskriften skulle ha tatt i bruk fra 2001. Det virker derfor merkelig at innflytting i de nye boligene først nå skal skje i samråd med den enkelte.

Holand sier også at hun er forundret over at rådmannen bruker sin private synsing til å bestemme at noen mennesker skal bo sammen med såkalte likesinnede i tilrettelagte fellesskap.

NFUs forbundsleder
Helene Holand.

- Jeg er i tillegg forundret over at kommunen ikke bruker tilgjengelig kunnskap om behovet for mer tjenester når mange personer med ulike hjelpebehov flytter sammen i tette fellesskap og samlokaliserte boliger.

BPA

- Harstad kommune har tydeligvis beregnet ordningen med BPA til å være en kostbar ordning for kommunen. Det skulle vært interessant å se nærmere på denne beregningen. Andre kommuner har derimot beregnet BPA til å være en kostnadseffektiv ordning. Når man ser at det trekkes så ulike konklusjoner i ulike kommuner, kan man spørre seg om det er økonomiske

beregninger eller holdninger og forutinntatte meninger som ligger til grunn for konklusjonene.

Samlokalisering

Det virker som tidligere nevnt som om Harstad kommune ikke har tenkt gjennom hva brukermedvirkning er. Dette er en rettighet som den enkelte har i forhold til sitt eget tjenestetilbud - rettighetsfestet gjennom sosialtjenesteloven fra 1993. Det er også en rettighet som brukerrepresentantene har gjennom organisasjonene på systemnivå. Den omfatter også byggeprosjekter og boligsosiale handlingsplaner, presiserer Helene Holand.

Stolthetsparaden

"En kjempesuksess som blir gjentatt neste år" skriver Uloba om den første Stolthetsparaden i Oslo før sommerferien. Flere enn 250 mennesker med funksjonshemninger deltok. Her ble også Stolthetsprisen utdelt for første gang. Den gikk til Mari Storstein for hennes film "Jakten på Sylvia B." Filmen viser Oslo-kvinnens kamp mot IPLOS-registreringen.

Les mer på www.uloba.no eller www.stolthetsparaden.no

HJELP!

"Type pasient avgjør hvor fort hjelpen kommer! Dersom en ringer 113 og sier at en person trenger hjelp, vil pasientgruppen avgjøre hvor fort hjelpen kommer. De som kommer dårligst ut er rusmisbrukere og utviklingshemmede."

ANNE GRO INNSTRAND, PRIVATPRAKTISERENDE PSYKOLOG
BERGEN (FRA SOR-NYTT NR. 3/08)

Atferdsanalyse

Flere grove tilfeller av maktbruk er tett koblet til atferdsanalyse. I SOR-Rapport nr. 3/08 presenterer Jørn Kroken ved Habiliteringstjenesten i Hedmark en analyse fra 14 bofellesskap i tre kommuner i fylket "sitt" om det er sammenheng mellom atferdsanalyse og bruk av makt og tvang. Han fant ingen sammenheng.

Les mer fra www.samordningsradet.no

Bioteknologi

Bioteknologinemnda ble oppnevnt på nytt nylig for perioden 1. august 2008 til 1. august 2010. Generalsekretær Lars Ødegaard i Norges Handikapforbund ble gjenoppnevnt som nemndas leder. Les mer på www.safo.no

Sverige

To reportasjer om utviklingshemmedes hverdag i nabolandet vårt ble vist på svensk TV nylig. Svenskene har ingen lov som regulerer bruk av makt og tvang – ut over bestemmelsene i straffeloven om nødrett og nødverge. Sendingen fra 26. mars er ikke tilgjengelig på nettet lenger, mens innslaget 8. juni er lagt ut på www.ridderne.no

nfu

*Norsk Forbund for
Utviklingshemmede*

Å finne sin plass i arbeidslivet kan være en stor utfordring for mennesker med utviklingshemning.

Mange opplever at de ikke blir reelt vurdert, når de prøver å få seg jobb. NFU arbeider for at utviklingshemmede skal få andre tilbud enn såkalt varig tilrettelagt arbeid. Det finnes mange eksempler på at mennesker med utviklingshemning kan gjøre en god jobb i ordinære bedrifter. Derfor arbeider NFU for at vanlige firmaer skal tilrettelegge for dette. NFU er også sikre på at arbeidstakere med utviklingshemning bidrar til et positivt miljø på arbeidsplassen.

NFU er den største medlemsbaserte interessepolitiske organisasjonen for mennesker med utviklingshemning, pårørende og andre interesserte. NFU er en landsdekkende organisasjon med 218 lokallag og 19 fylkeslag.

Vil du eller din bedrift være med å støtte NFU i dette viktige arbeidet?

NFUs konto: 8200 01 93417- (NFU er godkjent organisasjon som gir rett til fradrag for gaver inntil kr. 12 000,-)

Mer om NFU: www.nfunorge.org

NFU - Vi er her for deg

www.nfunorge.org

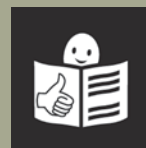
På oppdagelsesferd i musikk

Nå kan mennesker med funksjonshemninger lære å spille med en finger, en fot, hodet eller øynene med avansert datateknologi!

Vibeke Aagaard Johansen og Øyvin Christoffer Solberg fra Tromsø har lært seg denne teknikken. Deres livsdrøm var å utdanne seg innen musikk.

Med hjelp av det offentlige ble det startet et toårig utøvningsprosjekt. Det ble laget spesielt for de to ungdommene.

Prosjektet har utviklet seg til å bli en musikkutdanning for studenter med fysiske funksjonshemninger.

TEKST: BITTEN MUNTHE-KAAS

Takket være avansert datateknologi som er basert på bryter- eller pinne-styrt PC, kan mennesker med store fysiske funksjonshemninger både spille og komponere egen musikk ved hjelp av en finger, en fot, hodet – eller øynene.

Ved åpningen av NFUs konferanse om arbeid i november får de vel 200 deltakerne se og høre resultatene av denne fantastiske teknologien. Der får de møte tromsøværingene Vibeke Aagaard Johansen og Øyvin Christoffer Solberg. Begge har vært interessert i musikk hele livet og har alltid ønsket å utøve og utdanne

seg innen nettopp dette kunstfaget. I dag er de ansatt som konsulenter ved SKUG-senteret – som er forkortelse for Samspill og Komponering uten grenser. I tillegg til å lage og spille egen musikk veileder Øyvin og Vibeke de andre SKUG-elevene. På NFUs konferanse inviteres deltakerne med på en liten oppdagelsesferd innen noen av de mange musikalske sjangrene som i dag er en del av deres repertoar.

Filmen

Det hele begynte for ni år siden. Da var både Vibeke og Øyvin elever ved musikklinjen på Kongsbakken videregående skole i Tromsø. Den gangen fantes det få hjelpemidler som gjorde det mulig for dem å spille og komponere egen musikk. I komponeringstimene var de avhengig av at lærerne stilte gode og relevante spørsmål for at de skulle få komponert den musikken de ønsket. En av medarbeiderne ved SKUG-senteret, fløytepedagog Elin Skogstad, jobbet den gang på Kongsbakken. Hun fikk ved en tilfeldighet se filmen “Drake music project” produsert av britisk fjernsyn. Den handlet om hvilke mu-

Øyvin Christoffer Solberg og Vibeke Aagaard Johansen omkranset av medarbeidere ved SKUG-senteret. Foto: Bitten Munthe-Kaas.

alske sjangre

*Elev ved SKUG-senteret, niendeklassingen Vegard Saue Martinsen fra Harstad, fremførte egenkomponert musikk i sin konfirmasjon. Her forevignet på SKUG-senteret.
Foto: Bitten Munthe-Kaas.*

ligheter dataprogrammet “E-scape” gir mennesker med store fysiske funksjonshemninger for å spille og komponere maksimalt selvstendig. Elin så straks at dette kunne være noe for Vibeke og Øyvinn. Hun tok kontakt med teknisk sjef for dette prosjektet i England. Tim Andersen vil gjerne samarbeide. Han har siden gitt mye veiledning via e-post og telefon, holdt kurs for SKUG-lærerne og kommer til Tromsø i september for tredje gang.

Foreldrene

Etter endt skolegang presset Vibekes og Øyvins foreldre på for at de to ungdommene skulle få realisere sin livsdrøm, som var å utdanne seg innen musikk. Etter noe om og men kom det offentlige på banen. Det ble startet et toårig utøvingsprosjekt, skreddersydd for de to ungdommene, som skulle danne grunnlag for en eventuell musikkutdanning for studenter med fysiske funksjonshemninger. Uten et nært samarbeid mellom de to ungdommenes foreldre, NAV, Kulturskolen og Høgskolen i Tromsø

hadde ikke SKUG-senteret blitt en realitet. I dag jobbes det i systemet for å få etablert et fast åpent studium i musikk for studenter med funksjonshemming ved Universitetet i Tromsø.

Ansatte

Både Vibeke og Øyvinn studerer fortsatt, men er siden blitt ansatt som konsulenter musikere, komponister og foredragsholdere i 20 prosent stilling ved SKUG, under Kulturskolen i Tromsø. Deres oppgave er blant annet å veilede dagens 12 andre SKUG-elever. Med unntak av en fra Harstad er alle fra Tromsø. Senteret får i dag flere søkere enn det er kapasitet til. De ansatte jobber nå for å trekke inn og lære opp flere kolleger i tillegg til at de utvikler nye arbeidsmåter og teknologiske løsninger. Og en ting er sikkert: Her møter pedagogene fantastisk motiverte og engasjerte elever!

Kompetansen

Selv om datateknologien eller E-scape-programmet er avansert, er de tekniske hjelpemidlene som skal

til for å bruke det, ikke så kostbare. Har man en datamaskin, noen brytere og en velvillig innstilt hjelpemiddeksentral, er mye gjort. Det er den musikkteknologiske kompetansen som skal til for å tilrettelegge for den enkelte, det først og fremst skorter på. Når flere spiller sammen, kreves det derimot mye utstyr. Det meste er likevel ordinært lydutstyr som brukes av band og på skoler.

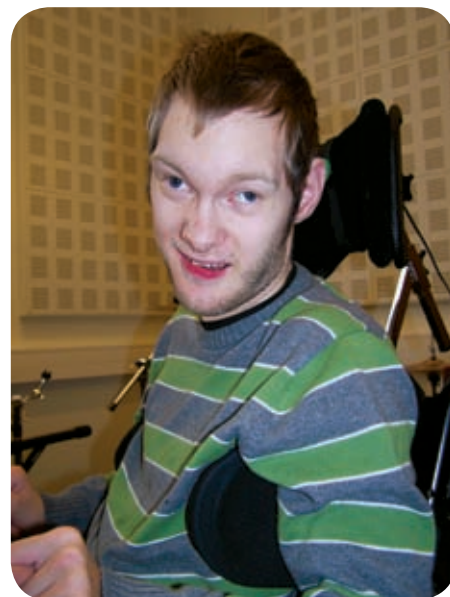
Elever under 26 år får både gratis PC og programvare til dette formålet. Voksne derimot må kjøpe utstyret selv. Alle SKUG-elevene kan imidlertid bruke utstyret på senteret uten at det koster dem noe.

Formidler-rollen

I tillegg til jobben og studiet presenterer Vibeke og Øyvinn sin musikk ved en rekke konferanser og andre arrangementer. Via powerpoint og alternativ kommunikasjon formidler de hvordan de arbeider til lærerstudenter, ergoterapiststudenter og andre målgrupper.

Deres største, viktigste og ikke minst ærefulle oppgave hittil er uten tvil det store bestillingsverket de komponerte til åpningsarrangementet "Bevegelser i bybildet" ved Nordlys-konferansen i Tromsø i januar i år. Verket ble fremført utendørs i byens hovedgate i vinterskrud – til ballett med over 60 dansere i spesialdesignede kostymer og spesielt koreografert for anledningen – med tusenvis av tilskuere til stede.

De to ungdommenes første CD kom ut i 2007. Da ble også dokumentarfilmen "Tør å gjøre det umulige mulig" lansert, produsert av filmhuset Tvibit. I filmen følger seerne de to hovedrollenehaverne gjennom dette pionerarbeidet som SKUG er, både nasjonalt og internasjonalt i formidling av musikkfaget. Filmen gir i tillegg et helhetlig bilde av hovedpersonenes hverdag og ikke minst et innblikk i de tekniske hjelpemidlene som tas i bruk når de spiller og komponerer.

Vibeke Aagard Johansen og Øyvin Christoffer Solberg er ansatt som konsulenter ved SKUG-senteret for å veilede andre elever. De både komponerer og spiller i tillegg selv. Begge foto: Elin Skogsdal.

Vi gleder oss stort til å få et glimt av SKUG-musikernes oppdagelsesferd innen ulike musikalske sjangre på NFU-konferansen. Kanskje vi får høre

Øyvins elektroniske joik!? Eller en komposisjon av Vibeke – inspirert av jødisk Klesmer-musikk?

Leserinnlegg

Noen tanker om reform-ideologien

Etter å ha lest intervjuet med tidligere forbundsleder Sølvi Knudsen om reform-ideologien i jubileumsutgaven av Samfunn for alle (nr.5/07), fikk jeg lyst til å skrive noen ord om min sønn Per Skar som i dag er 48 år gammel.

Per må ha hjelp til det meste. Han har ikke språk, men spiser og går selv. Jeg er takknemlig for at jeg kan ha ham med mange steder. Per er for eksempel vant til å gå i fjellet, og har deltatt i Ridderennet på Beitostølen hele 20 ganger. Da han var 32, bygget jeg leilighet til ham i tilknytning til min enebolig.

Per Aasen deltok i feiringen av Numedalsbanens 80 års-jubileum. Foto: Privat.

Jeg undrer meg ofte over at vi så sjelden ser utviklingshemmede som bor i bofellesskap på forskjellige arrangementer

som Per alltid er med på. Mange "forståespåere" synes at jeg heller burde ha valgt bofellesskap for Per. Men jeg vil at han skal oppleve det jeg opplever. Vi er en liten familie. Per har til gjengjeld tett kontakt med sine nærmeste slektninger, og ønskes velkommen over alt. Nå håper jeg vi får lov til å være friske begge to så lenge som mulig.

Vennlig hilsen Grete Aasen, Hokksund

INNLEGGET ER REDIGERT OG FORKORTET, RED.

Fantastisk bedrift!

I Øksnes kommune i Vesterålen i Nordland holdt nærbutikk og møteplasser på å forsvinne.

Da kom Øksnes ASVO inn i bildet. Her er det ansatt 65 personer med ulike yrkeshemninger.

I dag driver bedriften de to nærbutikkene i bygdene Alsvåg og Strengelvåg. Der er det også opprettet kafé.

Omsetningen har doblet seg etter at Øksnes ASVO overtok dagligvarebutikkene. Bedriften driver også en brukthandel, et vaskeri,

en gave- og helsekostbutikk, en systue og et snekkerverksted.

I tillegg kan bedriften tilby transporttjenester. Her er også et dagsenter, en gjenvinnings-stasjon og det drives utleie av lokaler til lensmannen og den lokale sparebanken.

De ansatte vet at de blir satt pris på. Lokalsamfunnet har bruk for tjenestene de tilbyr.

Når viktige tjenester som post og nærbutikk blir nedlagt og servicetilbud i lokalsamfunnene forsvinner, flytter folk. Dette har vi sett mange eksempler på i utkant-Norge, der avstandene i tillegg ofte er store.

TEKST OG FOTO: BITTEN MUNTHE-KAAS

For de ca. 4.500 innbyggerne i Øksnes kommune ytterst i Vesterålen i Nordland har yrkeshemmede vært redningen for flere små lokalsamfunn der nærbutikk og møteplasser var i ferd med å forsvinne.

Øksnes ASVO driver to nærbutikker i bygdene Alsvåg og Strengelvåg. I tilknytning til butikken på Strengelvåg er det også startet kafé. Bedriften driver dessuten en brukthandel, et vaskeri, en kombinert gardin/garn /gave- og helsekostbutikk, en systue, et snekkerverksted, spedisjon, diverse transporttjenester, et dagsenter og en gjenvinningssta-

sjon pluss utleie av kommunens fineste kontorlokaler til lensmannsetaten og den lokale sparebanken!

Slik er de yrkeshemmede blitt en viktig ressurs for befolkningen i utkantsamfunnet.

Hvordan er det mulig? Det handler om utvikling av mennesker slik at de får brukt sine evner og ferdigheter. Her er det fokusert på ressurser hos den enkelte framfor diagnoser. Flexibilitet og det å raskt kunne imøtekomme behov er også en del av forklaringen. Og ikke minst gjelder det å være løsningsorientert framfor problemorientert. Ved denne bedriften er mestring, fellesskap

og integrering ingen festtale, men reelle begreper.

Verdighet

- Det å ha en jobb med meningsfylte oppgaver skaper verdighet. Egenverd er noe vi alle trenger for å ha det godt med oss selv. Vi er i tillegg opptatt av hva de ansatte kan mestre, på hva den enkelte er interessert i å jobbe med og hvordan de kan vokse, sier primus motor og daglig leder Hildegunn Arntzen i en kommentar til Samfunn for alle. Et klokt, hjertevarmt, raust, humoristisk medmenneske. En drivende dyktig organisator og forretningskvinne med skarpt blikk for hvilke knapper hun skal trykke på for å få det som hun

Sjefen sjøl: Hildegunn Arntzen

Systua: Annbjørg Andreassen reparerer klær.

vil. Eller for å sitere en av de ansatte da Øksnes ASVO fikk sin første "Det nytter pris": "Hadde det ikke vært for ho Hildegunn, hadde vi ikke vært der vi é i dag!"

Tiltakskjeding

Arntzen viser til at en gjennom å ha kommunale dagsenterplasser integrert i virksomheten, oppnås helhetlige løsninger. - I tett samarbeid med diverse faginstanser i kommunen, NAV, lokalpsykiatrien og miljøtjenesten skapes det sammenheng mellom den enkeltes jobb, bolig og fritid. Ettersom våre

tjenester er organisert i en frittstående bedrift med korte beslutningslinjer, tas avgjørelser når det trengs – uten ventetid. Rutinene er enkle, men tilstrekkelige. Og det gir mulighet til kjeding mellom de fem ulike tiltakene bedriften har.

Oppgavene i bedriften er svært varierte – fra de helt enkle til de kompliserte og sammensatte. Utfordringene krever både oppfinnsomhet og tålmodighet. Det er likevel den enkelte som styrer. Vi gir muligheter, samtidig som vi stiller krav. Alle kan i utgangspunktet få et tilbud hos oss – uansett funksjonsnivå, alder og diagnose. Vi er samtidig opptatt av at bedriften skal være en arena for kontinuerlig læring og mestring, men også et sted der den enkelte kan beholde jobben i dårlige faser.

På spørsmål om hvor mange personer med utviklingshemning som arbeider ved bedriften, svarer Arntzen at det pr. i dag er 16 utviklingshemmede på VTA (Varig Tilrettelagt Arbeid), i tillegg til 12 personer som har tilbud ved dagsenteret. - I alt arbeider det 65 yrkeshemmede ved bedriften. Vi driver etter en flat styringsmodell under daglig leder og 12 arbeidsledere. Noen av dem har helse- og sosialfaglig bakgrunn, mens andre er håndplukkede håndverkere.

Jobber sammen

Arntzen & co legger til rette for at mennesker med ulike diagnoser jobber sammen. Her rettes søkelyset mot utvikling av et arbeidsmiljø med vekt på gjensidig toleranse og respekt for hverandre. Arbeidstakernes problemer er vidt forskjellige. I tillegg til arbeidstakere med ulik grad av utviklingshemning, har mange psykiske problemer. Andre har fysiske funksjonshemninger, rusproblemer eller sosial mistilpasning. Her tas også inn personer som skal ha samfunnstjeneste og elever som faller utenfor videregående skole. Også personer som "bare" trenger arbeidstrening og kartlegging for å komme over i ordinær jobb kan få jobb i en periode ved Øksnes ASVO.

Det utarbeides opplærings- og utviklingsplaner for hver enkelt med langsiktige og kortsiktige mål. Denne planen evalueres hvert halvår. De ansatte har en tillitsvalgt i styret og velger selv sitt verneombud. Den enkeltes velferd og trivsel står høyt på prioriteringslisten. Hildegunn Arntzen synes det er mange fordeler ved å ha alle tiltakene samlet i en base. - De som er inntatt her, slipper dermed å bli kasterbatter mellom ulike systemer. Vår utfordring er å finne de rette oppgavene og ha løpende og systematisk oppfølging av våre arbeidstakere.

Klargjøring: Leif Hellesvik sørger for at varer som skal selges i brukthandelen er skinnende rene.

Vinn-vinn-situasjon

Hun er stolt over det bedriften har fått til. - Vi går inn i lokale nisjer der andre ikke er eller har gitt opp. Dette er en vinn-vinn-situasjon. Noe av det mest positive er at vi har klart å koble de yrkeshemmedes behov for kvalifisering, opplæring og en meningsfylt arbeidssituasjon med lokalbefolkningens behov for tjenester og servicetilbud. Våre arbeidstakere opplever at de virkelig er til nytte. De vet at befolkningen betrakter dem som en ressurs for lokalsamfunnet. Arbeidsoppgavene de utfører virker dessuten utviklende på den enkelte. Her har de en jobb som er så "ordinær" som det er mulig å komme.

Integrerte tiltak

Arntzen er også stolt over hvordan Øksnes ASVO har utviklet seg. - Tidligere var det to kommunale dagssentre i kommunen – og ingenting annet for yrkeshemmede. I dag er Øksnes ASVO en dynamisk bedrift som fra å drive et segregert tilbud, nå satser for fullt på integrerte tiltak. Da bedriften ble startet, var det med ensidig industri- og husflidproduksjon, mens vi i dag driver mest service og handel. Nærmere 60 prosent av vår brutto omsetning er produksjon av egne varer og tjenester. Våre arbeidstakere er gått fra lav bonus til dagens høyeste på 66 kroner. Vi håper vi kan gi mange mennesker muligheter i årene som kommer, og er klar for nye utfordringer i den grad nye prosjekter dukker opp, forsikrer Hildegunn Arntzen.

- Hva mener du selv er den viktigste årsaken til denne suksessen?

- Årsaken er tredelt. Det handler om å få fram potensialet i den enkelte finne lokale nisjer som både gir utviklende arbeidsplasser og er lønnsomme i tillegg til at vi satser på god service og kvalitet.

Utvikler mennesker

Litt om de ulike virksomhetene som drives i regi av Øksnes ASVO:

Begge nærbutikkene i de små lokalsamfunnene Strengelvåg og Alsvåg er en del av ICA-kjeden og drives av Øksnes ASVO AS som franchise. I tillegg til vanlige dagligvarer, selger de ansatte nystekte brød og andre bakevarer, lunsj- og middagsmat fra varmedisk og salatbar. De lokalt produserte fiskekakene, grillmaten, den hjemmelagde pizzaen og fleskepannekakene bidrar til at salget går strykende. Den ferdiglagde varmmaten er blitt så populær at de ansatte ikke greier å dekke etterspørselen. Omsetningen har doblet seg etter at Øksnes ASVO overtok dagligvarebutikkene. Blant de ansatte ved ICA Nærmat Strengelvåg – som ligger seks kilometer unna kommunesenteret Myre i Øksnes, er det to personer med utviklingshemning på VTA. De har sitt arbeid i butikken og på kjøkkenet. I tilknytning til ICA-butikkene er det også startet kafé, som er blitt viktige

sosiale møtesteder for lokalbefolkningen.

Her får kundene personlig service på en helt annen måte enn i større matvarehus. Øksnesværingene som drar til brukthandelen eller gjenvinningsstasjonen på Strengelvåg, handler gjerne litt matvarer samtidig og støtter dermed opp under driften av ICA-butikken.

Blant de ansatte ved ICA Alsvåg møtte vi Britt Mortensen. Hun har jobbet her siden Øksnes ASVO overtok butikkdriften for fem år siden. Mortensen har overoppsynet med den delikate salatbaren. I likhet med sine kolleger stortrives hun på jobb, og svarte slik på SFAs spørsmål om hva arbeidet betyr for henne: - Hvis jeg må være hjemme i en uke, går jeg på veggen. De tre ferieukenes sommerstid gruer jeg meg alltid til. Jeg stikker ofte innom jobben – da også!

fortsetter på neste side >>

ICA Nær i Alsvåg: Britt Mortensen har ansvaret for salatbaren ved ICA-Nær i Alsvåg. Hun stortrives på jobb, og gruer seg til ferie.

Snekkerverkstedet: Klargjøring av klepper er en av oppgavene til Oddmund Danielsen.

På "Brukten"

Øksnes ASVO kjøper opp dødsbo i de fem Vesterål-kommunene. Flere av arbeidstakerne med utviklingshemning er med som hjelpere når sjåførene drar ut for å hente varer. Disse selges videre i en stor brukthandel som bedriften driver i samme bygg som nærbutikken på Strengelvåg.

Her kan kundene velge mellom et assortert utvalg av bøker, klær/tekstiler, pyntegjenstander, utstyr, møbler, husgeråd osv. I forlengelsen av brukthandelen er det et vaskeri der alt tøy og ting & tang som skal selges, blir sortert, vasket og reparert. Brukthandelen har skapt både bevissthet og interesse for gjenbruk blant lokalbefolkningen. Det er knyttet mange oppgaver til denne virksomheten – fra kjøp, reparering, vasking og klargjøring til prising, utstilling og salg/markedsføring.

På den andre siden av veien for det samme bygget ligger gjenvinningsstasjonen som Øksnes ASVO driver for det interkommunale renovasjonsselskapet. Her kan bedriften ta ut salgbare ting til brukthandelen.

Våre Hjem

Og som om ikke dette var nok: Midt i smørøyet av kommunesenteret Myre har vekstbedriften overtatt driften av Våre Hjem – en faghandel innen garn og gardiner med egen gaveavdeling der dørene var i ferd med å bli lukket for godt. Også her har det vært en klar omsetningsøkning siden Øksnes ASVO overtok. I samme butikklokale ble det nylig startet en filial av en helsekostkjede som to yrkeshemmede i dag har ansvaret for.

På Våre Hjem er det en egen systue der arbeidstakerne blant annet syr gardiner og reparerer klær. Heller ikke her greier de å dekke etterspørselen. Våre Hjem og helsekostforretningen holder i dag til i et av kommunesenterets flotteste bygg. Øksnes ASVO fikk kjøpt det tidligere bankbygget da det var til salgs. Bedriften leier i dag ut lokaler til lensmannsetaten og den lokale Sparebanken.

Altmulig-huset

Noen hundre meter nedover mot havnen i Myre ligger et stort bygg der det nærmest summer av aktiviteter. I

Dagsenteret: Anders Lassesen er med på å lage den ukentlige varme lunsjen til alle på dagsenteret.

Brukthandelen: Gjenbruk står på dagsorden i Øksnes. Her fra brukthandelen.

annen etasje holder dagsenteret og musikkgruppen Dickie Toya til. Her har også vekstbedriftens attføringsavdeling sine kontorer.

I første etasje er det et stort snekkerverksted – der det produseres alt fra småmøbler, hagebord, benker, tørkebur for kjøtt og fisk, høtter/klepper og andre treprodukter i tillegg til ved og tennved. Treprodukter kan også produseres på spesialbestilling. Her repareres dessuten møbler som skal videreselges i brukthandelen og selges ulike transporttjenester. Sjåførene kjører ansatte til og fra jobb og matvarer gratis til eldre og uføre. Dette sparer kommunen for bruk av hjemmehjelpetjenester. De ansatte her driver ellers spedisjon og utkjøring av pakker til næringslivskunder. Snekkergruppa ved avdelingen har også den krevende oppgaven med vedlikeholdet av de fire store forretningsbyggene som bedriften eier.

Interesserte kan ta kontakt med Hildegunn Arntzen på telefon 76 13 45 49 eller 92 46 48 34.

Gir mange en hverdag som de kan se fram til

- Øksnes ASVO har gitt mange øksenværingene en hverdag de kan se fram til. Her har man greidd å skape et godt og likeverdig tilbud i tillegg til et viktig entreprenørskap.

Ordfører Danielsen (AP) i Øksnes kommune mener at man ved denne vekstbedriften har skapt kunnskap og kompetanse som er med på å bidra til at kommunen nå står godt rustet til å ivareta behovene til dem som av en eller annen grunn ikke kan fungere i ordinært arbeidsliv på kort eller lang sikt.

I en samtale med Samfunn for alle minnes han da hjørnesteins- og fiskeforedlingsbedriften Myhren-gruppen i Øksnes gikk konkurs for seks år siden. - Hele 350 ansatte mistet jobben. - Vi merket godt til de negative ringvirkningene det skapte både i fjor og året før. Kommunen hadde på dette tidspunkt få strategier i å håndtere et tap av så mange arbeidsplasser. Siden har vi imidlertid arbeidet målrettet med nettopp dette. Vi har laget et omstillingsprogram med vekt på kommunale arbeidsplasser. På kommunens vegne er jeg derfor optimistisk.

Populær bedrift

Parallelt med dette har vi ivaretatt arbeidstakere som av ulike årsaker ikke

Ordføreren: Det er gjort en fantastisk innsats ved Øksnes ASVO, sier ordfører John Danielsen.

kan fungere i det ordinære arbeidsliv på lang eller kort sikt. Øksnes ASVO har gitt dem muligheten til å bygge seg opp og avansere i systemet. Det er gjort en fantastisk innsats ved denne bedriften. Alle initiativ som er tatt og drives her, er dessuten svært populære blant kommunens befolkning. Vi merker ingen stigmatisering eller avvising

av yrkeshemmede hos oss. Uten et slikt system til å fange opp yrkeshemmede, hadde vi ikke hatt noe å tilby dem. Vår kommune ville fått en handelslekkasje uten Øksnes ASVO – i den forstand at flere innbyggere hadde måttet flytte til andre kommuner, fastslår ordfører John Danielsen.

Assistanse

Etter planen skulle lovforslaget om rettighetsfesting av brukerstyrt personlig assistanse (BPA) behandles i Stortinget før sommerferien (-08). Men lovfestingen er utsatt fordi Helse- og omsorgsdepartementet ønsker å se dette i sammenheng med ny felles kommunal helse- og sosiallov. Lovforslaget innebærer at personer som er avhengig av assistanse i minst 20 timer pr. uke skal ha rett til BPA.

Lovforslaget skal etter planen fremmes for Stortinget våren 2009.

- Mat skal være pæn, mener Helene Kannelønningen.

Helene driver egen kantine

Takket være en mor som aldri ga opp drømmen om at datteren skulle få et meningsfylt arbeid, driver Helene Kannelønning på Stord i dag sin egen kantine. Her lages og serveres det delikate, sunne og billige lunsjretter som er langt å foretrekke framfor den ferdiglagde kjøpesentermaten.

Tekst og foto: Bitten Munthe-Kaas

Helene har gått fire år på kokkelinjen ved Fitjar videregående skole. Der var hun eneste elev med utviklingshemning og fikk tilpasset opplæring sammen med de andre kokke-elevene. Men – det har vært en lang vei å gå før Helene kom så langt at hun fikk ta

i bruk sine ferdigheter på kjøkkenet. Stord kommune gjorde lite for at hun skulle få en jobb hun kunne trives med etter endt skolegang. Hennes mor og spesialpedag, Elna Dahle Kannelønning, gav seg ikke. Etter sterkt press foreslo kommunen å gjenopprette den nedlagte kantine ved den kommunale IKT-avdelingen. Her

var det mulig å gi Helene en arbeidsplass, der hun kunne bruke ressursene sine.

Før åpningen av ”Helenes kantine”, tok mange av de litt eldre kommuneansatte med seg matpakke på jobb. De unge derimot tok turen til Mega-butikken et steinkast unna for å kjøpe

- Maten skal være pen, sier Helene Kannelønning.

Hun har fått brukerstyrt personlig assistanse, og driver i dag sin egen kantine på Stord.

Helene har gått fire år på kokkelinjen ved Fitjar

videregående skole. Der var hun eneste elev med utviklingshemning.

I dag er de fleste ansatte i den kommunale IKT-avdelingen faste lunsjgjester i "Helenes kantine".

ferdigmat. Helene og assistentene skjønnte at det måtte satses på en meny med høy kvalitet og overkommelig priser for å lokke dem til "Helenes kantine". Og med mat tilberedt og dandert så fargerikt vakkert og delikat, tok det ikke lang tid før de fleste ansatte på huset var blitt faste lunsjgjester.

I tillegg til egen bedrift, har Helene fått brukerstyrt personlig assistanse (BPA) med mor Elna som fungerende arbeidsleder. En av de fem assistentene, Siri Bekkenes, har kokkefaglig bakgrunn. Hennes kunnskap om mat er av stor verdi – også i forhold til Helenes insulinkrevende diabetes. De andre assistentene har tatt utfordringene på strak arm. Sammen med Helene sørger de for at kantinen drives i samsvar med Mattilsynets strenge retningslinjer.

Sunn spise

Helene fikk diabetes 1 på sin attenårsdag. Da kantine-prosjektet ble planlagt, var Elna opptatt av at datteren selv skulle kunne spise all mat som ble laget og servert. Av den grunn er det få kakesorter å få kjøpt her. Gjestene kan til gjengjeld nyte fine og grove vaffler – uten sukker – med god samvittighet. Halvfabrikata er tabu her i gården. All mat lages fra "bunnen".

Da SFA var på besøk, inntok Helene lunsjen sin bestående av salat med pesto og kyllingbacon. Deretter ga hun seg i kast med den store oppvasken. Selv spiste vi den samme salaten og to små boller med delikat pålegg – den ene med laks og eggerøre – den andre med lekkert kjøttpålegg dandert med salat, jordbær (!) og cherrytomater.

- Maten skal være pen, sier hovedpersonen.

Et annet "trekkplaster" som lokker de ansatte til "Helenes kantine" er at det flere dager i uken står ekstra godbiter på menyen. På tirsdager serveres det hjemmelagde pizzaboller, på onsdager hjemmelaget lasagne, mens det på fredager diskes opp med hjemmelaget pizza. Ved forhåndsbestilling lager Helene & co kaffe & møtemat utenom også. De er til gjengjeld strenge på å si nei hvis noen kommer og vil ha laget ekstra mat uten å ha varslet på forhånd.

I dag serveres det lunsjmat til i gjennomsnitt mellom 20 og 30 gjester fra mandag til og med fredag i "Helenes kantine" der hovedpersonen har sine faste oppgaver og rutiner. Det er lagt vekt på å tilrettelegge slik at hun ikke stresses. Helene "kaver" når det skjer uforutsette forandringer, og er avhengig av systemer rundt seg som er så forutsigbare som mulig.

Drift i balanse

Helene forstår seg ikke på penger og kan dermed ikke betjene kassen uten hjelp. Det var derfor fint å se hvordan assistent Ingrid Toresen diskret holdt seg i nærheten og lot Helene være mest mulig delaktig – også i den prosessen. 24-åringen setter stor pris på å snakke med gjestene sine, og benytter anledningen når de har forsynt seg med mat og skal betale.

Den lille bedriften går i balanse rent økonomisk. Budsjettet styres av en ansatt på huset. Når Helene er syk, har ferie eller av andre årsaker ikke er på jobb, er kantinen stengt. Det skjer imidlertid sjelden. De ansatte på huset får da beskjed via det interne datasystemet. Vi tipper de savner kantinemat sin da og setter ekstra pris på å få Helene tilbake på jobb igjen!

Helene sammen med sin assistent Ingrid Toresen.

Helene serverer jordbær med mango, til mor Elna som er på besøk.

Det gode livet

I tillegg til meningsfylt arbeid i egen kantine og brukerstyrt personlig assistanse, har Helene Kannelønning selveierleilighet. I et lekkert nybygg noen meter fra sjøen nyter 24-åringen sitt voksenliv med varierte fritidsaktiviteter og hyppig samvær med familie og venner.

Det er sant og si ikke hverdagskost for SFAs utsendte å møte en person med utviklingshemning som på alle livsområder har fått tilrettelagt hverdagen sin så godt som denne unge kvinnen fra Stord. Den er et resultat av en tankegang som både er tuftet på dyp respekt for henne som individ og ut fra kunnskap om hennes helhetlige behov.

Men heller ikke i Stord kommer noe av seg sjøl. Helenes foreldre, med mamma Elna i spissen, måtte gå så mange runder med kommunen at det gikk på egen helse løs. Elna var imidlertid ikke den som ville gi seg. Hun greidde å få gjennom BPA-vedtaket på vegne av datteren – organisert gjennom andelslaget ULOBA. Siden har hun hørt lite fra forvaltningen. Men hun har senket skuldrene nå.

Selvstendig liv

Helenes fem personlige assistenter har fått opplæring av Elna, som skryter uhemmet av dem. Hun er svært opptatt av at datteren skal leve et mest mulig selvstendig liv. Assistentene holder seg

for eksempel på sitt rom når Helene har besøk og hygger seg med gjestene sine. De gjør andre ting når hun lager mat, dekker bord osv. – samtidig som de holder et øye med det som foregår og kan tilkalles når hun trenger hjelp. Det kommer stadig folk innom. Helene har klubb, inviterer familie og venner både på middager og kveldsmat og får jevnlig overnattingsbesøk av bestevenninen fra Tysnes. Annenhver helg er hun hjemme hos foreldrene. Slik ”sparer” hun assistent-timer som hun bruker på ferier i inn- og utland med dem i stedet.

Hver 14. dag har Elna møte med assistentene. Et tema som alltid diskuteres er hvorvidt de er «på rett vei». Spørsmål som stilles er for eksempel: Får Helene utfoldet seg i livet sitt på lik linje med andre? Opplever Helene at det er hun som bestemmer? At hun lever et liv på sine premisser?

Økonomien

Det var Elna som for snart tre år siden tok initiativ til at datteren skulle kjøpe treromsleiligheten på 64 kvadratme-

ter med romslig terrasse og fantastisk utsikt. Den ligger midt i smørøyet av Stord sentrum med gangavstand til alt Helene vil være med på.

Elna og mannen Finn hadde spart en del av Helenes trygd før hun flyttet hjemmefra. Dermed hadde hun en liten egenkapital. Med en gjeld på litt over 1 million kroner i dag greier 24-åringen seg greitt økonomisk med bostøtte og uførepensjon. Selv om hun i likhet med mange av oss andre må bruke en stor del av sin inntekt på å bo, har kjøpet av selveierleiligheten vist seg å være en solid investering.

Elna stiller seg for øvrig helt uforstående til de som hevder at ensomheten blant mennesker med utviklingshemning forsterkes når de ikke bor i bofellesskap. - Det som er viktig, er at den enkelte bor i gangavstand til familie, venner, ulike fritidstilbud, butikker, osv.

Ensomhet kan derimot være et problem blant utviklingshemmede som plasseres i bofellesskap eller leiligheter utenfor allfarvei og er avhengig av å ta drosje når tilbudet om offentlig transport er slutt klokken 18, sier Elna Dahle Kannelønning.

Du finner mer om oss på www.solgarden.no

Tidsrom:

20.05. - 03.06. - 2 uker

03.06. - 17.06. - 2 uker

17.06. - 01.07. - 2 uker

07.10. - 14.10. - 1 uke

SOLGÅRDEN 2008

Stedet for utviklingshemmede med ønske om tilrettelagte tjenester!

Solgården finner du i Villajoyosa på Costa Blanca i Spania

- mellom Alicante og Benidorm. Tilbaketrukket på en høyde mellom fjell og hav, blant palmer og appelsinlunder og med en fantastisk utsikt - der finner du oss.

Trygghet, Trivsel og Glede er Solgårdens motto. Disse begrepene ligger til grunn for 35 års drift med fornøyde gjester. Solgården har, som en av få reisearrangører, en meget godt innarbeidet rutine på å ta i mot gjester med ønske om tilrettelagte tjenester.

Ferie på Solgården består av sol, bading, utflukter, dans, aktiviteter og underholdning. Du møter nye venner – mange møter også igjen venner fra ferien i fjor.

Svøm, dans og kos deg – slipp gleden og latteren løs!

Allerede på Gardermoen møter dere Solgårdens personale og helseteam. Solgården charter et eget fly, og alle om bord på flyet skal til Solgården.

Velkommen til oss!

Kontakt oss gjerne for ytterligere informasjon om turene i 2008.

SOLGÅRDEN

Solgården ferie- og helsesenter
Fridtjof Nansens plass 9, 0160 Oslo
Telefon: 22 42 78 60
E-post: kontor@solgarden.no

TRYGGHET, TRIVSEL OG GLEDE

Ferie- og helsesenter på Costa Blanca i Spania

Skuffende svar på NFU-spørsmål

- NFU har i brev til Helse- og omsorgsdepartementet stilt viktige spørsmål om klagerett på kommunale vedtak som ikke blir oppfylt og at personer med utviklingshemning må betale for tjenesteyter ved kafébesøk, kino, konserter osv. Brevet ble sendt videre fra departementet til Helsedirektoratet, men svarene derfra er skuffende. De er til gjengjeld avklarende i den forstand at NFU må handle.

Det mener NFUs nestleder, Alf Anvedsen. Han påpeker at det i spørsmålet som gjelder kommunale vedtak som ikke blir fulgt opp i praksis, er ulik praksis i de ulike fylkene. - Vi etterlyser klarhet i hva den enkelte har av rettigheter når en kommune ikke oppfyller et vedtak som er fattet. Her svarer direktoratet blant annet at "Fylkesmannen ikke har myndighet til å behandle en klage over manglende oppfyllelse av et vedtak". Det vises også til at "Dersom ikke vedtaket kan iverksettes straks, kan fylkesmannen bestemme at det straks settes i verk midlertidige hjelpetiltak som kan dekke øyeblikkelige behov".

Anvedsen synes at man her kan fundere på hva som menes med "øyeblikkelige behov". - Er det for eksempel slik at hvis en person har greidd seg uten støttekontakt i to år, så kan det vel gå an i noen uker til, spør NFUs nestleder. Han viser også til en annen formulering i direktoratets brev der det fastlås

at "Fylkesmannen har ikke myndighet til å behandle en klage over manglende oppfyllelse av et vedtak". - Slik jeg leser brevet fra direktoratet bør man i stedet anmode om at fylkesmannen fører tilsyn. Spørsmålet er også om fylkesmannen bør bli klageinstans ved manglende oppfyllelse av vedtak.

Må betale for ledsager

Når det gjelder spørsmålet om betaling for tjenesteyter ved kafébesøk, kino og liknende, opplever Anvedsen at direktoratets brev virker klargjørende når det gjelder tjenestemottakerens muligheter for å slippe å betale utgifter til støttekontakt ved kafébesøk, på kino osv. - I mitt hjemfylke Rogaland ser vi imidlertid at personer med utviklingshemning som har flyttet ut fra foreldrehjemmet og mottar tjenester fra en omsorgsbasis i nærheten av boligen, svært ofte ikke vil få vedtak om støttekontakt. Kommunene lager egne regler for hvem som skal få støttekontakt og

hvem som ikke skal få det. De som har "en-til-en-bemanning" på vedtaket sitt, får vanligvis ikke støttekontakt. Den enkeltes behov for ledsager på ulike fritidsaktiviteter osv. skal i så fall ivaretas av tjenesteytere der som er på vakt. Tjenestemottakeren taper dermed den fleksibiliteten som en støttekontakt gir. Vedkommende risikerer også å måtte betale alle utgifter til for eksempel kafébesøk, konserter, kino osv. både for seg selv og sin ledsager, sier Alf Anvedsen.

- Hvordan vil NFU følge opp denne saken?

- Vi bør i første omgang ta en diskusjon i landsstyret om NFU bør ta saken opp politisk for å få til endringer. Det er etter min mening alvorlig at kommunene ikke oppfyller enkeltvedtak – og spesielt over tid. Dette er avtalebrudd som i sin tur betyr frarøving av rettigheter man har etter loven. Disse problemstillingene er relevante for andre SAFO-organisasjoner, og bør også tas opp der, svarer Alf Anvedsen. Han tilføyer til slutt at NFU i tillegg vurderer å ta disse sakene opp med diskrimineringsombudet.

NFUs brev til Helse- og omsorgsdepartementet og svaret fra Helsedirektoratet er lagt ut på www.nfunorge.org

Stor suksess!

Til tross for mildt sagt lite velvillig innstilte værguder ble NFU Ålesund, Sula og Giske lokallags aktivitetsdag på Sunnmøre Museum på forsommeren en stor suksess.

Godt kledd i dresser fra museet dro de ca. 100 deltakerne til sjøs i Borgundknarren og på tur med veteranbuss. De var også med på arkeologisk utgraving, laget perlesmykker, skjøt pil og bue og danset til toradergruppe.

I ruskevær med Borgundknarren.

Ni av ti bryter opplæringsloven

I fjor ble det ramaskrik rundt det nasjonale tilsynet med spesialundervisning og tilpasset opplæring. I ni av ti kommuner ble det avdekket lovbrudd. Også i år er det avdekket ulovlige forhold i ni av ti tilsyn!

- Nok en gang får vi dokumentert en skole som i liten grad viser vilje til å følge opp, sier NFUs forbundsleder Helene Holand i en kommentar til Samfunn for alle. Hun er sjokkert over resultatet og at sentrale lovkrav fortsatt ikke blir fulgt.

Det var tidsskriftet Kommunal Rapport som først var ute med årets tilsynsresultat. Media for øvrig har i liten grad fulgt opp. Direktør Petter Skarheim i Utdanningsdirektoratet sier i en kommentar til KR at resultatet er nedslående, men at det samtidig er viktig at lovbruddene dokumenteres. Statssekretær Lisbeth Rugtvedt (SV) i Kunnskapsdepartementet karakteriserer dem som ”veldig alvorlig og nedslående”. - Vi har ikke stor tålmodighet på dette feltet, sier Rugtvedt, som minner om at retten til spesialundervisning er lovfestet, men at jobben må gjøres lokalt. - Tilsynsrapportene bør bli en vekker for de folkevalgte. De bør være elevenes vaktbikkjer mener hun.

Skolepolitisk talsmann for NFU Rogaland fylkeslag, Jens Petter Gitlesen, har lagt tilsynsresultatene ut på fylkeslagets nettside. I en kommentar til årets resultat kommer han med følgende hjertesukk:

”Visen er kjent. Nå starter papirproduksjonen i norsk skoleforvaltning. Lukking av avvik heter dette. Papirene blir vedtatt og godkjent, og det er det. Nest år kommer det samme refrenget”, skriver Jens Petter Gitlesen på www.nfunorge.org/rogaland.

- *Hvordan vil NFU sentralt følge opp årets tilsyn, Helene Holand?*

- NFU nasjonalt har fulgt opp tilsynet fra i fjor på møte med Utdanningsdirektoratet. Vi varslet da at vi forventer snarlige endringer og følge årets tilsyn med argusøyne når rapportene foreligger. Spørsmålet kommer helt sikkert opp igjen på neste års møte med direktoratet.

Vi vil også be om et møte med utdanningsministeren for å drøfte tilstanden i den norske skolen og norsk skolepolitikk. På møtet vil vi ta utgangspunkt i at Norge har vedtatt å ha en inkluderende skole, men at vi etter over 30 år fortsatt ikke har greid å gjennomføre det i praksis. Det vil også være naturlig å ta opp de nasjonale tilsynene i et slikt møte.

Landsstyret kjenner til at noen fylkeslag har tatt kontakt med eller skrevet til fylkesmannen i sitt fylke og bedt om at de ser til at praksis blir endret. Fylkeslagene som ønsker hjelp og

Helene Holand

støtte i dette arbeidet, skal selvsagt få det av landsstyret og sekretariatet. Representanter fra NFU løfter selvfølgelig også fram dette spørsmålet i andre fora der vi er representert – som i Rådet for inkluderende opplæring og Statens råd for likestilling av funksjonshemmede, svarer Helene Holand.

Slutt på det 5. skoleåret?

- Hordaland fylkeskommune ønsker å fjerne et femte år for utviklingshemmede på videregående skole.

Det mener NFU Hordaland fylkeslag ifølge en reportasje i Bergens Tidende. Her vises det til at elever med utviklingshemning både har rett til et fjerde og femte år i den videregående skolen. Terskelen for dette tilbudet skal være lav. Statistikken viser imidlertid at søknadsbunken til et femte år siden skoleåret 2003-04 er mer enn halvert i Hordaland. Seks av ni søkere fikk dessuten avslag.

NFU hevder forklaringen er at Hordaland fylkeskommune ønsker å spare penger på disse elevene. - Tilbudet er i ferd med å forsvinne. Hordaland fylkeskommune har snart klart å legge ned det femte skoleåret, mener Tom Skauge, som leder NFU Bergen lokallag.

Saken er lagt ut på www.nfunorge.org

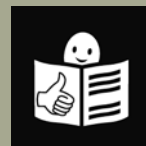
Får "kick" når folk får jobb!

Anne Margrethe Orvoll fra Tromsø har fått jobb gjennom arbeid med bistand.

Bente var hennes personlige tilrettelegger. Hun var sammen med Anne Margrethe på jobb for å lære

henne opp.

I dag har Anne Margrethe fast jobb på kjøkkenet i Maurtua barnehage.

- Jeg får "kick" når folk på arbeid med bistand etter endt prøvetid får jobb i ordinært arbeidsliv.

TEKST: BITTEN MUNTHE-KAAS

FOTO: KNUT SANDERSEN

Bente Igland er leder for elleve tilretteleggere for personer på tiltaket Arbeid med bistand (AB) ved Tromsprodukt. Tilretteleggerne dekker behovene til NAV arbeid Tromsø og NAV arbeid Nordkjosbotn for slike tiltaksplas-

ser. Det vil i praksis si i kommunene Tromsø, Balsfjord, Storfjord, Lyngen og Karlsøy. Det er til enhver tid mellom 108 og 130 arbeidssøkere på AB ved denne attføringsbedriften. En ordning som ble startet som et forsøksprosjekt i 1992 og fortsatte som et ordinært arbeidsmarkedstiltak fra 1996.

Tilretteleggerens utfordring er å finne

ut hva som skal til for å få yrkeshemmede ut i det ordinære arbeidslivet. Etter hvert som arbeidstakeren blir mer selvstendig og mestrer sine oppgaver, trappes tilretteleggerens bistand gradvis ned. Den enkelte kan få oppfølging via dette tiltaket i maksimum tre år.

En av dem Bente Igland har fulgt fra starten er Anne Margrethe Orvoll. De to har kjent hverandre siden 1988. Da hadde den godt fungerende kvinnen med Downs syndrom allerede hatt en fot innen ordinært arbeidsliv. Hun hadde jobbet i vevavdelingen på et dagsenter – parallelt med at hun var to dager på kjøkkenet ved Universitetet i Tromsø. Før Anne Margrethe begynte på AB, ønsket hun både å flytte og få gangavstand til en jobb. Etter to og et halvt år på dette tiltaket, fikk hun fast jobb som assistent på kjøkkenet i Maurtua barnehage i Tromsø.

Jobben i barnehagen

Bentes jobb som Anne Margrethes personlige tilrettelegger var å være sammen med den unge kvinnen på arbeid, gi henne individuell opplæring og

Bente Igland og Anne Grethe Orvoll.

Kollegene omtaler Anne Margrethe Orvoll som en miljøskaper.

oppfølging og tilpasse oppgavene for henne der. Selv om Tromsø-kvinnen aldri har vært opptatt av barn, viste det seg likevel at hun kunne tenke seg å jobbe på et kjøkken i en barnehage. Bente kontaktet Maurtua, som ligger i nærheten av der Anne Margrethe bor nå. Det viste seg at de trengte en assistent på kjøkkenet.

- Min jobb som personlig tilrettelegger for Anne Margrethe var i tillegg å være mellomledd mellom henne, avdelingsleder på kjøkkenet og daglig leder i barnehagen, sier Bente i en kommentar til Samfunn for alle. - Etter at jeg hadde hatt et møte med dem og diskutert hva slags oppgaver det eventuelt kunne være snakk om, viste det seg at Anne Margrethe tidligere hadde vært borte i alle de som var aktuelle.

Bolle for alle

Bente bruker følgende eksempel fra sitt arbeid med Anne Margrethe for å illustrere hvordan slik tilrettelegging kan foregå: - En av Anne Margrethes oppgaver i barnehagen skulle være å lage traktekaffe til personalet. Hun har imidlertid problemer med tall og dermed også med å holde orden på antal-

let måleskjeer som skal til. Jeg fant en liten bolle som rommer riktig mengde. I dag er det ingen i barnehagen som bruker måleskjeer lenger.

Etter hvert klarte Anne Margrethe i større grad å utføre oppgavene sine uten Bentes bistand. Dermed startet den gradvise nedtrappingen av nærveret til tilretteleggeren. I dag har Anne Margrethe flere oppgaver enn opprinnelig tenkt i sin arbeidstid mellom klokken 9 og 15. I tillegg til å lage kaffe og te til de ansatte, klargjøre pauserommet og legge sammen tøy, vaske håndklær og kluter, holder hun kjøkkenet i orden. Da Anne Margrethe begynte, var det rot i skapene. Som det ordensmennesket hun er, tok det ikke lang tid før alt lå sirlig kant-i-kant – etter farge..

Hjertet i barnehagen

Kjøkkenet er selve hjertet i enhver barnehage. Her er det folk inn og ut hele dagen. Bente roser Anne Margrethes kolleger. - De bidro vesentlig til at hun fant seg så fort til rette. Jeg hadde et møte med dem før hun begynte. Der forklarte jeg hva det vil si å ha Downs syndrom og om det skulle tas spesielle

hensyn. Kollegene fikk på sin side anledning til å stille spørsmål – for eksempel om deres nye kollega tåler en fleip og om hennes måte å reagere på ellers. Det gjorde dem trygge i arbeidet sammen med Anne Margrethe.

Bente har siden fått mange tilbakemeldinger på hvor godt Anne Margrethe fungerer i jobben sin. Hun blir dessuten omtalt som en miljøskaper og er populær, ikke minst fordi hun er så omsorgsfull. Bente roser også styreren av barnehagen. - Hun har fått sine medarbeidere til å forstå betydningen av å vise Anne Margrethe hvor viktig det er for barnehagen at hun er der, sier Bente Igland.

Stortrives!

- Det å være fast ansatt betyr mye for meg. Jeg jobber med kopper og kar og stortrives på kjøkkenet i barnehagen. Her skal jeg arbeide resten av yrkeslivet, sier Anne Margrethe i en kommentar til Samfunn for alle.

Hun er opptatt av å stille på jobb - og er sjelden syk. - Når jeg er her, tenker jeg bare på å gjøre arbeidet mitt på best mulig måte. Jeg vet de trenger meg!

Få utviklingshemmede får arbeid med bistand

- Arbeid med bistand er en meget god ordning som tas stadig mer i bruk. Fra å være den største brukergruppen, er det i dag få utviklingshemmede som nyter godt av dette tiltaket.

Lederen for AB-gruppen ved attføringsbedriften Troms Produkt AS i Ishavsbyen, Bente Igland, er kritisk til at så få personer med store bistandsbehov i dag får nytte godt av denne ordningen. - Den ble opprinnelig utviklet med utviklingshemmede som målgruppe. Tenkningen bygget på at de har rett til full deltakelse i samfunnet på lik linje med andre, i arbeidslivet som på andre livsområder. I likhet med andre har også de et potensial for produktivt arbeid.

Det er NAV som søker den enkelte inn på AB. Metoden har vist seg å fungere svært godt i sysselsettingen også av andre grupper. Problemet er at det nå stadig blir flere yrkeshemmede både med og uten utviklingshemning som har problemer med å se seg selv i en rolle i ordinært arbeidsliv der kravene til produksjon og lønnsomhet blir stadig tøffere.

Må stilles krav

Bente er samtidig opptatt av at det skal stilles klare krav til utviklingshemmede i arbeidslivet. - Målet med AB er å skaffe dem en "ordentlig" jobb – og ikke bare sysselsetting "på liksom". Det betyr at den enkelte har samme rettigheter og plikter som andre arbeidstakere. Deres tjenesteytere må derfor være seg mer bevisste at den enkeltes nærvær er viktig på jobben og at de må gjøre sitt for at vedkommende kommer seg på arbeid om morgenen. Jeg stiller

også spørsmålsteget ved hvorfor det er slik at arbeidstakere med utviklingshemning skal ha en dag fri fra jobb for å vaske hus og gjøre storinnkjøp.

- *Hva får de som har arbeid med bistand i lønn?*

- Arbeidstakeren kan være i dette tiltaket i maksimum tre år. I denne perioden kan arbeidsgiver motta et tilretteleggings- eller lønnstilskudd fra NAV, men i prinsippet er det arbeidsgiver som skal lønne den enkelte, svarer Bente Igland.

Kort om AB

Arbeid med bistand kan blant annet hjelpe den enkelte med:

- bevisstgjøring av egen kompetanse, ressurser og interesser
- å finne en jobb og et arbeidsmiljø som passer den enkelte
- forberedelse til et møte med arbeidsgiver og nye kolleger
- tilrettelegging og tekniske hjelpemidler
- råd og veiledning om arbeidsoppgaver, arbeidsmiljø eller andre utfordringer som måtte oppstå på arbeidsplassen
- forhandling av arbeidskontrakt og lønnsbetingelser
- oppfølging i inntil tre år

KILDE: WWW.TROMSPRODUKT.NO/ARBEIDSSOKER/ARBEID_MED_BISTAND.HTML

Flere kan mestre sin egen økonomi

NFUs reviderte utgave av studiematerialet "Pengene mine" vil utvilsomt bidra til at flere personer både med utviklingshemning og andre målgrupper i størst mulig grad vil kunne holde orden på pengene sine.

Sissel Hofgaard Swensen og Inger Johanna Hoftun har gjort en svært god jobb med å tilrettelegge den reviderte utgaven av dette kursmaterialet for lesesvake. Oversiktlig layout med instruktive illustrasjoner av Dag G. Nordsveen har gjort at også brukere av nye betalingsmåter kan bruke det. Noen og enhver kan ha nytte av malene med regnskaps- og budsjettark i dataprogrammet Exel som følger med heftet på en egen CD. Den første utgaven av "Pengene mine" ble utgitt i 1994. Det bestod den gangen av et hefte med arbeidsperm. I tillegg til at dette "gamle" materialet har vært i flittig bruk av NFUs fylkes- og lokallag, har det vist seg å fungere svært godt for fremmedspråklige og andre målgrupper som trenger lettlest stoff om dette kompliserte temaet. Det samme vil utvilsomt skje med det oppdaterte heftet som for øvrig er utgitt med støtte av Utdanningsdirektoratet.

Heftet kan bestilles via NFU på telefon 22 39 60 50 eller via e-post nfu@nfunorge.org Det koster kroner 150,-

Nettverk

Habiliteringstjenestens Nettverk for funksjonshemmede, seksualitet og samliv har medlemmer blant ansatte i habiliterings – og rehabiliteringstjenesten i hele landet. Formålet med nettverket er å formidle kunnskap knyttet til funksjonshemmede og seksualitet. Kontaktperson er grethe.ronvik@hotmail.com

Kjærlighetens landskap

- Mennesker med utviklingshemning går sammen i barnehagen. De fortsetter i samme klasse når de begynner på skolen. Når de blir voksne og skal flytte hjemmefra, havner de i samme bolig. Kanskje har de også samme arbeidsplass. Alle utviklingshemmede i en liten by blir som en stor søskenflokk. Det er jo ingen spenning da!

Det sa den svenske sexologen Lotta Løfgren-Mortenson i et foredrag om utviklingshemmede og seksualitet på årsmøtet til Habiliteringstjenestens Nettverk for funksjonshemmede, seksualitet og samliv i Tromsø i fjor. Hennes foredrag er siden gjengitt i temaheftet "Kjærlighetens landskap".

Løfgren-Mortenson mente at en av de store utfordringene for ungdommer med utviklingshemning blir å treffe noen som de kan fatte interesse for. - For de fleste finnes det ingen møteplass hvor de kan regne med å treffe en aktuell partner som ikke allerede er innlemmet i den store flokken av emosjonelt sett søsken. Da er det kanskje ikke så rart at 95 prosent av alle utviklingshemmede lever alene hele livet!

Det er for øvrig forståelig at bare noen ganske få ungdommer og voksne med utviklingshemning danner par – og at det bare er de med lett utviklingshemning som får oppleve å ha sex sammen med et annet menneske. Med alle de hindringene de opplever for å møte noen og være alene, skal du være temmelig begavet for å få gjennomført et samleie. Vi andre lever et liv on stage og et liv back stage. Den muligheten har ikke mennesker med

utviklingshemning. De er vant til at andre vet best. De spør oss om å få lov til helt vanlige ting. Og ofte får de ikke lov heller, påpekte Lotta Løfgren-Mortenson.

Tankevekker

"Kjærlighetens landskap" er blitt en særdeles leseverdige og tankevekkende trykksak som burde bli obligatorisk lesning for alle som har med mennesker med utviklingshemning å gjøre. Jan-Kåre Øiens våre illustrasjoner er i seg selv med på å understreke hvilket viktig og vakkert livsområde som belyses. I flere av artiklene møter vi personer med utviklingshemning og fagfolk fra Danmark som forteller om det med ulike innfallsvinkler. Men også norske fagfolk bidrar. En av dem er spesialist i klinisk sexologi ved Habiliteringsteamet for voksne ved Nordlandssykehuset, Grethe Rønvik, tidligere mangeårig tillitsvalgt i NFU. Hun omtales som "inspirasjonskilde og faglig støtte" i arbeidet med dette

heftet. I et intervju utdyper hun hvor viktig det er å hjelpe mennesker med utviklingshemning til å forstå at de kan leve et godt liv selv om de velger å ikke få egne barn.

I heftet er flere av bidragsyterne inne på at ansatte flest mangler utdanning og veiledning på dette feltet. De tyr derfor til den såkalte sunne fornuft i denne sammenheng. Ved å lese dette heftet vil de som tar en runde på disse spørsmålene bli overrasket over hvor forskjellig den sunne fornuften kan være.

Flere av bidragsyterne er også opptatt av hvor viktig det er å kjenne sin egen seksualitet for å kunne arbeide seriøst med andres. Artiklene viser at det både er lettere og mindre farlig enn det mange nok tror på forhånd.

Anbefales!

BMK

De som vil lese mer...

"Kjærlighetens landskap – om utviklingshemmede og seksualitet" ble utgitt som temahefte av Fagforbundet og Fagbladet i 2007.

Det kan bestilles ved henvendelse på telefon: 23 06 40 00.
Telefaks: 23 06 44 07.

Boligbygging

Professor Jan Tøssebro.

- Mange større kommuner har eller er i ferd med å endre profil i forhold til hvor mange personer med utviklingshemning som bor sammen.

Det skriver professor Jan Tøssebro ved NTNU i siste utgave av NAKU-nytt (2/08). Han gir samtidig uttrykk for at han har vært "ganske i stuss over hvorfor dette skjer". Tøssebro minner om at dette både er et brudd på ansvarsreformen og en langsiktig trend. - Kommunene synes å ha tre argumenter for denne boligbyggingen. De frykter at små enheter gir for små fagmiljøer med den følge at ansatte blir ensomme eller utbrente og i neste omgang at tjenestene blir for sårbare. Videre hevdes det at personene med utviklingshemning er ensomme og at større enheter kan bøte på det. Det siste argumentet, økonomi, sies sjeldnere åpent, men omskrives i fraser som "bedre tjenester til flere for samme kostnad".

I artikkelen tilbakeviser Tøssebro alle disse argumentene. Les den tankevekkende artikkelen selv! Du finner den på www.naku.no

Trondheim

- I Trondheim står over 50 unge mennesker med bistandsbehov i kø for å få bolig. Hvert år øker antallet ved at nye årskull blir voksne ungdommer. Nå er mange pårørende og hjelpeverger bekymret for at fortidens institusjoner kan dukke opp i ny innpakning.

Det skrev Frode Strømman og Nina Braadland i en tankevekkende kronikk i Adresseavisen nylig. De to er henholdsvis leder og nestleder i NFU Trondheim lokallag.

Braadland & Strømman minner om at køen av boligsøkende med utviklingshemning i Trondheim har vært konstant de siste årene.

- Boligkøen er samtidig en inntektskilde for kommunen. For hver enkelt person med utviklingshemning som

er over 16 år, mottar kommunen for øvrig betydelige statlige overføringer (ca. en halv million kroner i året og mer for de som er svært omsorgskrevende).

Beløpet tikker inn i kommunekassa uansett hvor personen bor eller hvor mye tjenestemottaker får av ulike tjenester. Noen av de hjemmeboende har avlastningsordninger, støttekontakt og arbeids- og aktivitetstilbud mens de venter på bolig. Dette kan være store utgifter som kommunen må dekke. Men det finnes ungdommer som ikke har belastet kommunens økonomi så mye de siste årene. Som et eksempel kan det vises til en søker som i dag er 22 år. Siden fylte 16 år har han/hun gått på videregående skole der utgiftene dekkes av fylkeskommunen (ikke Trondheim

kommune). Deretter har søkeren gått på folkehøgskole som han/hun har betalt selv via lån i Statens lånekasse. Utgifter til kommunalt støttede fritidsaktiviteter kan ha vært ganske små i disse seks årene. Netto inntekt til Trondheim kommune for denne ene boligsøkeren ligger på mellom 2,5 og 3 millioner kroner!

Eksemplet er ikke enestående. Det er mange av de 50-60 søkerne som ikke belaster kommunen for store beløp så lenge de pårørende tar ansvar for pleie, omsorg, fritid og ferier, heter det blant meget annet i kronikken av Frode Strømman og Nina Braadland."

Den kan leses i sin helhet på www.adressa.no/meninger/kronikker/article1109567.ece

NFU-brev til Kleppa

NFU har i et brev til statsråd Magnhild Meltveit Kleppa i Kommunal- og regionaldepartementet tatt opp spørsmål omkring boligprosjekter som kan få opp til 40 prosent tilskudd fra Husbanken. NFU ber også om svar på hvorvidt det vil bli gitt kompensasjon for MVA for virksomheter som bygger boliger for mennesker med utviklingshemning som har behov for helse- og omsorgstjenester hele døgnet.

NFU hadde nylig et møte med departementet og stortingsrepresentant Dagfinn Sundsbø der det ble overrakt et brev samtidig. I brevet fra NFU heter det at "de ulike støtteordningene i denne sammenheng må målrettes slik at mennesker med utviklingshemning har mulighet til å finansiere sin egen bolig og slippe å være avhengige av å leie av kommunen hele livet. Momskompensasjon, bostøtte, boligtilskudd og størrelsen på det er virkemidler som vurderes".

I brevet til statsråden opplyser NFU at forbundet har vært i kontakt med Hus-

banken og fått opplyst at det ennå ikke foreligger retningslinjer for praktisering av boligtilskuddet på 40 prosent. - Vi forstår samtidig at det ikke foreligger noe vedtak om å øke rammen på boligtilskuddet. Det vil derfor være av vital betydning om personer med utviklingshemning omfattes av 40 prosentordningen eller ikke, skriver NFU.

I brevet bes statsråden om å bekrefte følgende to spørsmål: "Er personer med utviklingshemning omfattes av 40 prosentordningen og dermed definert som vanskeligstilte i boligmarkedet? Vil prosjekter som er initiert av foreldre eller personer med utviklingshemning selv bli omfattes av ordningen uten at det stilles krav om at boligene må være kommunalt eide?"

- Hvis svaret er bekræftende, tar vi det som et signal på at vi er blitt hørt og at personer med utviklingshemning i større grad vil bli i stand til å eie sin egen bolig. Hvis svaret er negativt, betyr det at de vil komme enda vanskeligere ut på boligmarkedet ettersom

Statsråd Magnhild Meltveit Kleppa

andre grupper i så fall vil få en større andel av den stramme bevilgningen til boligtilskudd.

NFU ber i brevet også om et møte med statsråden om denne saken, men hadde ennå ikke fått svar da Samfunn for alle gikk i trykken.

Valgte sameie

Åtte unge personer med utviklingshemning innviet sitt nye sameie i Nes kommune i Akershus nylig. Ettersom de valgte å prosjektere og bygge hus sammen, fikk de først prosjekttilskudd og siden lån fra Husbanken til gjennomføringen. Både sameierne, pårørende og kommunen mener dette er en god eieform for mennesker med funksjonshemninger.

Blant de mange inviterte til innvielsesfesten i Torneby sameie var avdelingsdirektør Roald Sand fra Husbanken, som også fikk æren av å klippe snoren til inngangsdøren. Det er første gang Husbanken Region øst

har brukt økonomiske virkemidler for at utviklingshemmede skal etablere et sameie. Det ligger tre års iherdig arbeid bak prosjektet på Årnes. - Fra noe som på tegnebrettet først så ut som militærbrakk, er dette blitt

rene luksusboliger, mente lederen for gruppen for de pårørende, Pål Walstad. Han ga Husbanken mye av æren for det.

Torneby sameie består av ni leiligheter

hvorav én er øremerket tjenesteyterne. Sameierne kan i tillegg samle venner og kjente i felles inne- og uteområder. Hver leilighet er på 64 kvm som er universelt utformet. Ved hjelp av Husbankens prosjekteringstilskudd ble det mulig å vurdere mange alternativer og utvikle gode løsninger innen fornuftlige rammer. Gruppen fikk tips om et liknende husbankfinansiert prosjekt i regionen. Det resulterte i verdifull utveksling av erfaringer underveis.

De åtte sameierne er nå forberedt på at boligutgiftene får høy prioritet når deres egne inntekter skal disponeres. Sameiet er finansiert med grunnlån til den enkelte i tillegg til at de unge huseierne har fått boligtilskudd fra Nes kommune. - Det å tilrettelegge for å bygge disse boligene i privat regi var en klok prioritering, påpekte Pål Walstad. - Sameierne har selv valgt hvem de vil bo sammen med. De kan ha mange tjenester felles i det store huset.

Avdelingsdirektør Roar Sand fra Husbanken (til venstre) ønskes velkommen av lederen for gruppen for pårørende, Pål Walstad og tidligere boligsjef i Nes kommune, Birgitta Løkkevik.

Alle er opptatt av å ta vare på egen eiendom. Walstad understreket samtidig at bygget er reist på vegne av det offentlige og i tråd med kommunens boligplan. Han mente at det derfor er riktig at mange offentlige virkemidler er blitt tatt i bruk.

Moms-kompensasjonen

- Dette er et godt eksempel på et offentlig og privat samarbeid, sa stortingsrepresentant Sonja Sjøli (H) fra Akershus. Hun vil argumentere for at boliger for funksjonshemmede får beholde dagens momskompensasjonsordning, og mener dermed at fritaket for merverdiavgiften skal gjelde som for offentlige bygg. - Hvis ikke, gir myndighetene feil signaler, presiserte Sonja Sjøli.

Det er dannet tre borettslag for samme målgruppe i region øst tidligere, mens tre nye er på tegnebrettet. Husbanken er samtidig i ferd med å utarbeide et veiledningshefte for brukere og pårørende om ulike måter å gå fram for å skaffe seg egen eid bolig, hvordan arbeidet kan organiseres og hvilke virkemidler som er tilgjengelige. Når heftet blir ferdig, kan det få ved henvendelse til Husbanken.

Utviklingshemmedes menneskerettigheter

- Norge sikrer ikke menneskerettighetene til utviklingshemmede godt nok. Regjeringen må ta mer ansvar.

Det mener forbundslederne i FO og NFU. I et debattinnlegg i tidskriftet Kommunal Rapport minner Randi Reese og Helene Holand om den omfattende dokumentasjon som foreligger om at tjenestene, levekårene og rettssikkerheten for personer med utviklingshemming ikke er tilfredsstillende. De to forbundslederne fastslår at mange er fratatt mulighetene til å være deltakende og likeverdige samfunnsborgere. Reese & Holand viser samtidig til at dette allerede ble påpekt både av FN og Europarådets menneskerettighetsorganer i 2005. - Situasjonen har ikke endret seg tre år etter. Nå står NFU og FO sammen i sitt krav om handling fra politikerne. Sett fra utviklingshemmedes ståsted er det fremdeles store mangler på alle livsområder i forhold til kravene i Menneskerettskonvensjonen. Vi oppfordrer derfor regjeringen, ved Anniken Huitfeldt, om å ta et aktivt og handlende ansvar for situasjonen, skriver Randi Reese og Helene Holand.

Interesserte kan lese debattinnlegget deres på www.nfunorge.org

Menneskerettskonvensjonen

"Enhver har som medlem av samfunnet rett til sosial trygghet og har krav på at de økonomiske, sosiale og kulturelle goder som er uunnværlige for hans verdighet og den frie utvikling av hans personlighet, blir skaffet til veie gjennom nasjonale tiltak og internasjonalt samarbeid i samsvar med hver enkelt stats organisasjon og ressurser. Enhver har rett til arbeid, til fritt valg av yrke, til rettferdige og gode arbeidsforhold og til beskyttelse mot arbeidsløshet."

Håp i Serbia

TEKST OG FOTO: BITTEN MUNTHE-KAAS

- Et prosjekt med utskrivning fra institusjoner og oppbygging av tjenester og inkludering i kommunene er i ferd med å skape håp for utviklingshemmede i Serbia. I dette arbeidet inngår også utdanning av fagfolk.

Det sier lederen av SAPI (Serbian Association for Promoting Inclusion), dr. Dragan Lucic i et intervju med Samfunn for alle. Vi møtte ham og noen av hans medarbeidere på organisasjonens hovedkontor i Beograd nylig.

Lucic understreker at dette prosjektet er i startfasen og at det langt fra er i gang over hele landet ennå. Arbeidet er hittil kommet lengst i enkelte av de store byene.

Vanskjøtsel

Noe av bakgrunnen for at SFA tok kontakt med SAPI, var de uverdige levekårene blant utviklingshemmede som gjorde at verdens søkelys ble rettet mot Serbia i november i fjor. Da publiserte

amerikanske Mental Disability Rights International en rapport om menneskerettigheter og levekår blant utviklingshemmede, basert på en studie av flere barnehjem og psykiatriske sykehus. Rapporten dokumenterer vanskjøtsel og livsvarig segregering under svært dårlige forhold. De er preget av underbemanning, mangel på medisinsk oppfølging, hjelpemidler og utstyr. Her er underernæring, dehydrering og barn, unge og voksne som lever bundet i grindsenger i år etter år. Det kom også fram at når mennesker med utviklingshemning først er innskrevet på en institusjon, er det sannsynlig at de vil forbli der hele livet.

Velvilje, men..

På spørsmål om i hvilken grad arbeidet for en bedring av utviklingshemmedes levekår prioriteres politisk i Serbia nå, svarer Lucic at det blir møtt med mye velvilje, men lite penger. - Vi sliter med den ustabile politiske situasjonen – med skiftende regjeringer. Det nasjonale prosjektet med oppbygging av tjenester i kommunene ble imidlertid lovet støtte

av den forrige. Den nye regjeringen har gitt uttrykk for det samme, så vi forventer at det bevilges midler slik at arbeidet skal fortsette.

Problemet er at selv om det vedtas nye lover og programmer som skal bedre situasjonen for utviklingshemmede, så håndheves de fortsatt i liten grad. Programmene lider dessuten under kronisk mangel på ressurser og finansiering. Vi har imidlertid innledet et samarbeid på departementsnivå for å lage et nasjonalt utviklingsprogram. Håpet er at det vil skape fortgang i arbeidet for å bedre utviklingshemmedes levekår i Serbia, understreker dr. Lucic.

Ser framover

I stedet for å dvele mer ved rapportering om umenneskelige forhold blant institusjonsbeboere i hjemlandet, retter dr. Lucic og hans medarbeidere blikket framover. - I SAPI vet vi mye om de uverdige levekårene mange lever under. Vi trenger ikke flere elendighetsbeskrivelser. Det hjelper ikke utviklingshemmede nå at vi bruker tiden vår på det. Vår utfordring er i stedet å tenke konstruktivt, offensivt og løsningsorientert, noe det satses for fullt på. Vi ser gode resultater, ikke minst i kjølvannet av kommune-prosjektet. Det er gjenstand for stor interesse av både organisasjoner og enkeltpersoner her i Serbia som ønsker å bidra.

Daglig leder i SAPI, dr. Dragan Lucic

- Hvor langt har dere kommet i dette prosjektarbeidet?

- Dette er et modell-prosjekt som hittil har ført til at 25 tidligere institusjonsbeboere i ulike alder med forskjellig funksjonsnivå i dag bor i fem kommunale boliger rundt om i Serbia. Her får de 24 timers oppfølging av tverrfaglige team med høyt kvalifiserte fagfolk. I alt 19 av de tidligere institusjonsbeboerne har hittil fått jobb. De arbeider med alt fra bilvask, til arbeid på restaurant, parkeringshus osv. Det legges stor vekt på å gi den enkelte mest mulig innflytelse på egen hverdag. Prosjektet så langt viser at det å bygge opp kommunale tjenester til den enkelte er veien å gå for at vi skal lykkes med å gi mange flere en ny og meningsfylt hverdag utenfor institusjon, presiserer Dragan Lucic.

Velkommen

TEKST: BITTEN MUNTHE-KAAS
BILDER: FOTOKURS-DELTAkere PÅ NFUS ORGANISASJONSLEIR

Værgudene slo til for fullt under NFUs sommerleir 2008 på Tromøya. Gradestokken holdt seg på godt over de tretti på dagtid i den strålende sommersonn.

Allestedsnærværende organisasjonskonsulent i NFU, ansvarlig for fotokurset og en av redaktørene for leiravisen "Tromøya-posten", Ann-Elisabeth Grønhaug, hadde som vanlig gjort en formidabel jobb i forkant av dette store arrangementet. I likhet med de andre leirlederne var hun svært fornøyd med oppmøtet på sitt kurs. Her fikk deltakerne brent hver sin CD med bildene de selv hadde tatt. Da SFAs utsendte fikk se noen av dem, ble medlemsbladets kamera lagt tilbake i sekken. Der ble det stort sett liggende. For jobben

med å forevige det som skulle foreviges på årets Hove-leir var i hovedsak allerede gjort. Denne gangen er derfor de fleste bildene som pryder årets rapportasje fra Tromøya tatt av lederne og deltakere på fotokurset.

Årets kurstilbud for øvrig var det vanlige – med unntak av bildeorienteringen. Et nytt og morsomt opplegg der deltakerne via fotos skulle orientere seg gjennom en løype på ni poster med like mange og varierte aktiviteter. På dansekurset var det full trøkk. På boccia- og fotballbanen gjorde kursdeltakerne en nærmest beundringsverdig innsats i den intense julisola. De imponerte både under trening og ikke minst i fotballkampen med det lokale Øyestad-laget der NFU (som vanlig) innkasserte en solid seier. Friluftaktivistene drev sin vane tro med mange spennende og lærerike aktiviteter. I år prøvde de fiskelykken også. De satte garn, og kom tilbake med både flyndre, torsk og krabber.

Og på forbundslederens kurs om rettigheter i forbindelse med ferie og fritid var det stort engasjement.

Nesten alle deltakerne meldte seg på den årlige båtturen til Mærdø som ble en uforglemmelig opplevelse i det strålende badeværet. Hove-folket koste seg ellers på turer til sommerbyen Arendal med jazzfestival med musikk på hvert gatehjørne og tusenvis av glade turister. Mange valgte også å bruke tid på å streife rundt om i den vakre naturen på Tromøya – der det i år regelrett bugnet av blåbær, villmoreller og villbringeber. Noen skrumpende kremler og toppen av noen ørsmå kantareller ble observert i skog og grøftekanter. Vi levnet dem liten sjanse til å vokse seg store nok til stekepannen under så glovarme og knusktørre vekstvilkår.

Den årlige og tradisjonelle grillfesten begynner etter undertegnedes oppfatning å bli vel tradisjonell med de samme allsangene om att og om att – med

Blåst!

polonaise til "Napoleon med sin hær" over stokk og stein som et slags høydepunkt. Selv om noen utvilsomt har glede av gjentakelser og forutsigbarhet ved å synge fra det samme sangheftet år etter år, er det likevel andre, og sikkert ganske mange av deltakerne, som er godt oppdatert – ikke minst når det gjelder sang og musikk. I tillegg til "Å jeg vet en seter", sanger av Margrethe

Munthe og andre tekster og melodier temmelig utgått på dato, må det kunne gå an å stemme i noe mer moderne også.

Ellers var det som vanlig god stemning og fellesskap i alle hus til langt ut i de lyse sommernattstimer. Og som alltid ellers var det også søt musikk, kjæresterieser og kjærlighetssorger på

gang i kriker og kroker – i tillegg til alt som ellers skjer mellom mennesker som lever så vidt tett inn på hverandre døgnet rundt.

Summa summarum: Vel blåst! Og til neste år er det 20 år siden NFU arrangerte sin første organisasjonsleir på Hove!

De fleste bildene du ser her fra Hove-leiren, er tatt av lederne og deltakerne på fotokurset. Der fikk deltakerne brent hver sin CD med bildene de selv hadde tatt.

Bildeorientering var et nytt kurstilbud i år. Her skulle deltakerne ved hjelp av fotos orientere seg gjennom løypa på 9 poster.

Forbundslederen kurset sine deltakere i rettigheter til ferie og fritid.

Fotballkampen med det lokale Øyestad-laget ble vunnet av NFU-laget – som vanlig!

De som var på fisketur kom tilbake med flyndre, torsk og krabber. Ellers stod båttur, grillfest og tur til Arendal på programmet.

Det var sikkert noen som fant seg en kjæreste. Kanskje var det noen som fikk kjærlighetssorg også.

Zanzibar

NFUs nestleder Alf Anvedsen (bak til høyre) var gjest og observatør ved vår søsterorganisasjons ZAPDDs landsmøte på Zanzibar nylig. Landets førstedame var æresgjest og holdt åpningstalen. Møtet fikk dekning i både radio og TV.

Uten alarm i flere uker

Asker kommune kritiserer Telenor for å bryte avtaler. Til tross for flere purringer lot selskapet Henning Furulund bo i den nye leiligheten sin i flere uker uten analog fasttelefonlinje og dermed også en trygghetsalarm som fungerte. Furulund har lettere utviklingshemning og epilepsi.

50-åringen var på sin side konstant redd for å få et kraftig epilepsianfall uten mulighet for å varsle. Selv om Telenor flere ganger lovet å prioritere oppkobling hos ham, dukket det ikke opp en montør fra selskapet som avtalt. Det måtte et innslag i NRKs Østlandssendingen til før Telenor la seg flat for kritikken fra Asker kommune og umiddelbart sendte en montør til Furulunds leilighet. Informasjonssjef Knut Sollid i Telenor beklaget løftebruddene i et intervju

med radiokanalen. Han understreket at trygghetsalarmer skal prioriteres som hastesaker, men viste til at det har vært ferietid – også i montørbransjen.

Les mer på www.nrk.no/nyheter/distrikt/ostlandssendingen/1.6159848

Stående applaus for Signe Bergskot

Til stående applaus i bystyret ble lederen av NFU Notodden lokallag, Signe Bergskot, nylig tildelt kommunens likestillingspris for sitt arbeid for utviklingshemmede i hele 51 år.

Lederen av likestillingsutvalget Tonje Brokke, begrunnet tildelingen slik:

– Prisvinneren har på mange måter vært en leder i arbeidet for å tilrettelegge for mennesker med ulike funksjonshemninger. Hun har arbeidet i Rådet for funksjonshemmede, en paraplyorganisasjon

på Notodden og Fellessenteret hvor hun har sittet i styret siden 1997. Hun er leder av NFU Notodden lokallag, og spilte også en sentral rolle i den tidlige utviklingen av tilretteleggingen for funksjonshemmede på Tinnemyra.

Vi gratulerer!

Hedret: Likestillingsprisen til Signe Bergskot (82). Foto: Jens Marius Hammer, Telen.

HEIA fylkesmannen i Sogn og Fjordane!

Gloppen kommune må etterbetale 16 års omsorgslønn til en familie som har pleiet sønnen sin som har store og sammensatte funksjonshemninger. Da foreldrene søkte om omsorgslønn i 1997, unnlot kommunen å svare. Ti år senere søkte familien på nytt – og etterlyste samtidig svar på den forrige søknaden. Da avslo kommunen begge! Nå har fylkesmann Oddvar Flæte i Sogn og Fjordane avgjort at Gloppen kommune må tilbakebetale omsorgslønn for de 16 årene familien gikk glipp av denne støtten. I vedtaket fra fylkesmannen er det lagt til grunn at gutten har et omfattende hjelpebehov som det ikke er kompensert for på annen måte. Fylkesmannen stiller seg også kritisk til at kommunen ikke har oppfylt sin informasjonsplikt.

- I liknende saker har Sivilombudsmannen avgjort at en ytelse kan gis med tilbakevirkende kraft når en kommune ikke oppfyller informasjonsplikten, sier Oddvar Flæte til avisen Firda. Nå er det opp til partene selv å komme fram til en minnelig avtale. Hvis det ikke lykkes, skal fylkesmannen fatte

Fylkesmann i Sogn og Fjordane, Oddvar Flæte.

den endelige avgjørelsen.

Prinsipielt viktig

Flæte viser til at denne saken er lagt ut på Fylkesmannens nettside, fordi den er prinsipielt viktig. Han understreker betydningen av at den enkelte kommune overholder sin informasjonsplikt.

- Dette pålegget må aldri undervur-

deres, mener Flæte. Han synes det er spesielt ille at Gloppen kommune ikke besvarte brevene fra familien. - Ethvert forvaltningsorgan bør svare på brev som kommer inn. Et brev som ikke besvares, er i prinsippet et avslag som mottakeren ikke får svart på, presiserer Oddvar Flæte.

Småstoff

Psykiatrien

- Personer med utviklingshemning har i mange år vært de glemte pasientene i psykiatrien. Utviklingshemningen har overskygget de psykiske lidelsene, og blitt tolket som en del av den. Forskning viser at det er 1,5 ganger så høy risiko for psykiske plager blant utviklingshemmede som i resten av befolkningen. Fortsatt er behandlingsapparatet generelt i liten grad klar for å ta i mot denne pasientgruppen selv om det varierer mellom helseregionene. Det sier kliniksjeff Tor Visnes ved Psykisk helsevern for barn og unge i Helse Bergen i et intervju med tidsskriftet Nota Bene. Les mer på www.srff.no

Psykisk lidelse

Nasjonalt Fagnettverk om utviklingshemning og psykisk lidelse arrangerer konferanse om dette temaet, på Gardermoen 28. og 29. oktober.

Les mer om konferansen på www.naku.no

Legges ned

Nasjonalt Dokumentasjons-senter for personer med ned-satt funksjonsevne legges ned som selvstendig senter fra 1. januar 2009. Det skal innlem-mes i Likestillings- og diskri-mineringsombudet (LDO).

Senteret har høstet mye ros for det allsidige arbeidet sitt. Det gjelder ikke minst for nettstedet www.dok.no som er blitt hyppig referert – også i Samfunn for alle. Nettstedet fikk Tilgjengelighetsprisen i 2007. Helene Holand sier i en kommentar at NFU og SAFO forventer at kvaliteten på siden videreføres og at hjemmesiden til ombudet forbedres slik at den kommer opp på samme nivå som www.dok.no når det gjelder tilgjengelighet.

Arbeid

Danske personer med utviklingshemning deler erfaringer sine om hvordan det er å jobbe på en vanlig arbeidsplass i heftet "Spring ut i det!" Interesserte kan lese mer på <http://www.servicestyrelsen.dk/wm146720>

STENGT!

NFU Møre og Romsdal fylkes-lags kontor i Ålesund vil fra og med august 2008 ikke være betjent. Henvendelser til fylkes-laget må fra nå av enten skje via telefon 70 15 10 31/98 20 74 57 eller e-post. Adressen er mrfylkeslag@nfunorge.org

Vaktbikkje

Likestillings- og diskrimineringsombudet (LDO) blir det nasjonale over-våkningsorganet for diskriminerings- og tilgjengelighetsloven. Den trer trolig i kraft 1. januar neste år. NFUs forbundsleder og styreleder i SAFO, Helene Holand, tror ombudet må forberede seg på at det vil komme mange klagesaker. - For at loven skal kunne bidra til bedre levevilkår og ha kraft, er det nødvendig at ombudet både styrkes med kompetanse og bedre økonomi, sier Helene Holand.

Les mer på SAFOs nye nettside www.safo.no

"Kultur handler om selve livet"

(Fra Nordnorsk Kulturhistorie)

Idrett og kultur har alltid vært viktige områder i SpareBank 1 Nord-Norges samfunnsengasjement.

Som en aktiv nordnorsk bank ønsker vi å støtte idrett og kultur på alle nivå, stort som smått.

Engasjement skaper tilhørighet!

www.snn.no

Bank. Forsikring. Og deg.

SpareBank
NORD-NORGE

Nexans Norway AS
 - din varmekabel leverandør
www.nexans.no

HAFJELL, LILLEHAMMER
 BY CHOICE HOTELS

Innlandets beste
Ferie -og Konferansehotell
 420 senger, to restauranter -to barer
 Eget opplegg for barnefamilier
 Booking 612 77 777 eller hafjell@booking.no

Stadig flere
 reisemål fra Torp

Før mer informasjon og gode reisetilbud se:
www.torp.no

Aktuelle kurs
 høsten 2008

Kurssted: Frambu, 1404 Siggerud
Pris: Deltakelse dekkes som regel av NAV

FRAMBU
 Senter for sjeldne funksjonshemninger

17.-21. november 2008:
Svært sjeldne kromosomavvik med utviklingshemning
 Søknadsfrist: 18. september 2008

1.-5. desember:
Å leve med Cornelia de Langes syndrom
 Søknadsfrist: 2. oktober 2008

1.-5. desember 2008:
Betydningen av en helhetlig tilnærming ved cri du chat syndrom
 Søknadsfrist: 2. oktober 2008

4. desember 2008:
Kommunikasjon og atferdsmessige konsekvenser ved cri du chat syndrom, Cornelia de Langes syndrom og Angelmans syndrom
 Søknadsfrist: 4. november 2008

Mer informasjon finnes på www.frambu.no

Byens flotteste konferanselokaler!
 Med Scandic Ålesunds unike beliggenhet ved innseilingen til Ålesunds indre havn, kan vi love deg en utsikt utenom det vanlige. Vi har 60 nyrenoverte rom, restaurant og bar har fått en ansiktsløfting og kurs- og konferanseavdelingen er nyoppusset.

I vår kurs- og konferansepakke, MEETING, er alt inkludert fra morgen til kveld.

Kontakt oss for mer informasjon.

Vi sees på Scandic!

Tel. 21 61 45 00
 Fax. 21 61 45 11
www.scandic-hotels.com

IDÈTRE AS

Vi selger dører og vinduer etter kundens eget design og ønsker

Kongensgt.27,3717 Skien

Tlf: 40 00 69 15

Fax: 35 52 05 90

www.widetre.no

BUE STIFTELSEN

Langørjan gård, 7100 Rissa

Tlf. 73 85 30 00

www.buestiftelsen.no

DANSEWEEKEND

14. OG 15. NOV.

Hold av denne helga!!

FREDAG 14. november:

FACE 84

LØRDAG 15. november:

ANNE NØRDSTI

C.c.
fredag 200,-/
lørdag 250,-
Pakke, fred/lørd. 400,-

Pris for hele helgen i
dob.rom inkl. 1/1 pensjon
og billetter til dans begge
kvelder 2390,-

Puss danseskoene, nå kan du svinge deg på

QUALITY HOTEL & RESORT FAGERNES

Tlf. 61 35 80 00 • www.fagernes-hotel.no

Fristads Norge AS,

N-6080 Gurskøy

Besøk oss på

www.fristads.no

RETURA®

WILHELMSEN & SØNNER AS

Tel: 23 26 78 50

www.retura.no

Lett å legge - lett i vekt...

Et norsk kvalitetsprodukt fra

NITTEDAL

TORVINDUSTRI A.S.

www.nittedal-torvindustri.no

Tlf.: 62 95 58 20 - Fax: 62 95 58 21

Morten & Søren Skadeservice AS

32 75 08 00 Prestebråtan 18, 3300 Hokksund

Nybygg-tilbygg-skade-restaurering

Mobil Søren: 416 22 222

Mobil Morten 901 78 587

Bruk oss Støtt NFU

KONGSBERG

ESCO

3612
Kongsberg

Tlf: 926 45 700

www.esco.no

**Notodden Mur
og Entreprenør-
forretning AS**

Merdevegen 14A

3676 Notodden

Tlf: 950 43 411

Fax: 35 01 38 15

tid

til nye utfordringer

Når vi tar regnskapet
får du mer tid til å tenke
kreativt for fremtiden
- til beste for din bedrift.

Økonor Lillehammer
(Regnskapshuset Lillehammer AS)
Fåberggt. 116, 2601 Lillehammer
Tlf. 61 05 39 00 - E-post: lillehammer@okonor.no

Er noe for den som vil noe

DESTINASJON
GAUTEFALL
TELEMARK
alt i ett

Vi har handikaptilpassede rom
Gautefallheia over Drangedal
Tlf: 35 99 50 00 3750 Drangedal
www.gautefall.no

 RO ressurscenter for omstilling i kommunene
med utvikling av omsorgstjenesten som spesialområde

Kjøpmannsgata 13, Pb. 13, 7501 Stjørdal
telefon 74 83 97 99 fax 74 82 80 80
e-post: ro@ro.no www.ro.no

 Lomper Lefser Møljebrød

Vikkollveien 6A, 3050 Mjøndalen
Tlf: 32 87 62 78

Vi kjører alltid -
hver time
hele døgnet
alle dager
hele året

Ruteopplysning: 177
www.TIMEkspresen.no

TIMEkspresen
Uthvilt frem - uthvilt hjem

 nettbus

Tekniske hjelpemidler til lek, trening og behandling for barn, ungdom og voksne

BAMSE

 Produkter

Bamse Produkter
Rektor Østbyesgate 4, 1604 Fredrikstad
Tlf: 69 30 01 05 Faks: 69 30 01 06 Mob: 920 39 196
esoeand@online.no

www.bamseprodukter.no

Salt & Pepper

Spennende meny til en gunstig pris.
Pianoentertainer, trubadur og dans til levende musikk.

Telefon 61 28 60 00
post@lillehammerhotel.no

Radisson SAS Lillehammer Hotel
Turisthotelveien 6, Lillehammer
www.lillehammerhotel.no

Velkommen til
HEYERDAHL TURBILSERVICE

Tlf: 32 26 51 50
www.heyerdahlturbil.no
Planlegg turen nå!

Ditt bilskadesenter!

Enkelt å finne, lett tilgjengelig og stor kapasitet!

Bertel O. Steen Bilskade AS
Østre Aker vei, Oslo, Telefon 22 70 72 00

Finn Pettersen AS
Entreprenør
Grønnegt.104
2317 Hamar
Tlf: 62 53 56 00
Fax: 62 53 56 01

REMA1000

Tuven
Semsvegen 40, 3676 Notodden
www.rema.no
Støtter NFU lokalt

Tlf: 350 19 404
Fax: 350 19 405

SORAL

Sør-Norge
Aluminium AS
5460 Husnes

Tlf. 53 47 50 00
Fax. 53 47 50 26

Nordea

Nordea Valdres

Jernbanevegen 6
2900 Fagernes

Tlf: 06001
fagernes@nordea.no

VISMA
SERVICES
•Leverer tjenester innen
regnskap, lønn, årsop-
pgjør, og økonomisk
rådgivning
•Visma Services er Nor-
dens ledende leverandør
av disse tjenestene med
1140 ansatte
Tlf: 61 10 81 00

Vi er noe for den som vil noe

Økonor Gjøvik, 61 14 63 30
gjovik@okonor.no, www.okonor.no

HARALD NYMOEN

Soknedalsveien 5 - 3517 Hønefoss

- Rengjøringsutstyr
- Papir og Plast
- Engangsartikler
- Kontorartikler

Tlf. 32 12 51 52
Fax. 32 12 60 67
Mobil: 907 94 509

Åpningstider:
Mandag og Torsdag
12.30-16.00

E.post: harald.nymoen@freeway.no

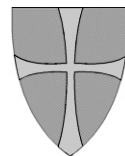
Kan også treffes etter avtale

Tlf: 38 12 80 30 Fax: 38 12 80 31

www.aselektrisk.no

Støtter NFU lokalt

Nord Trøndelag Fylkeskommune

7735 Steinkjer, Fylkets hus

Tlf. 74 11 10 00 - www.ntfk.no

Støtter NFU i Nord-Trøndelag

Tamt og Vilt AS

Hemsedal

Catering-Fjellmat

Salg av viltkjøtt + spekemat av vilt + fisk

www.tamtogvilt.no Bruk oss* støtt NFU

Kraftverkene i Orkla

7393 Rennebu •

Tlf. 72 42 83 00

STRANDVEIEN, 3050 MJØNDALEN

Vi støtter det viktige arbeidet
NFU gjør!

Tlf. 32 87 67 29 - 32 87 62 86

Vi leverer alt til store og
små selskaper:

KONFIRMASJON,
BRYLLUP,
JUBILEUM
eller ganske enkelt en
hyggelig anledning.....

Fosen Renovasjon

Kuben Kjøpesenter
7100 Rissa
Tlf. 73 85 85 90
Fax. 73 85 85 91

Vi skaper verdi av kunnskap

Våre tjenester:

- Revisjon
- Skatterådgivning
- Økonomisk rådgivning

Arendal

luellsklev 4
Postboks 103
4801 Arendal

Telefon: 04063

AUDIT • TAX • ADVISORY

EGEN PAPIRDUNK ?

Midt i blinken
for to naboer eller flere !

Ordningen er uten ekstra kostnader
for private husholdninger.
For bestilling, ta kontakt med
HAF på tlf. 75 19 82 00

Helgeland
Avfallsforedling IKS

SPORT 1 Sporten Stoa

ØIVIND HANSEN TRANSPORT

3158 ANDEBU • Telefon 917 51 558

Velkommen til

EIKERBUSSEN TURBILER

Tlf. 90 90 10 52

Besøk oss på: www.eikerbussen.no

Eiker vekst AS

Ryghgata 6, 3050 Mjøndalen
Tlf. 32 23 68 80
www.eikerasvo.no

Handle med hodet
og hjertet!

Plan og Prosjekt Arkitekter

Lillehammer

Storgt. 75, Pb. 3,
2601 Lillehammer
Tlf: 61 05 90 00
Fax: 61 05 90 01
www.ppark.no

Stians Pipeservice

- Skorsteiner
- vedlikehold
- rehabilitering
 - Peis • Ovner
- Salg og montering
- Tillit + Trygghet
908 60 667

Global Ship Logistics AS

Bekkelagskaia 2, 0193 Oslo
Telefon 23 03 56 60, Telefaks 23 03 56 61

BUTIKKEN
Vidaråsen Landsby

Dagligvare, helsekost og gaver

Mandag: 9-12 og 13-15.30

Tirsdag: 13-15.30

Onsdag: 14-17 og 13-15.30

Fredag: 9-12 og 13-15.30

Stengt torsdag og lørdag

3158 Åndebu. Tlf. 33 44 41 41 Fax 33 44 41 01

www.vidaraasen.no

Tømmertransport

Helge Staum

2760 Brandbu

Tlf: 90 10 16 39

BYGGMAKKER

Verdal - Levanger

74075010 - 74056028

Gråmyra-Steinkjer

74019160 - 74160050

Alt i byggevarer, trelast, ma-
ling, kjøkken og interior

Vest-Telemark Næringsutvikling AS

Etablerarkontor - Prosjektledning - Bedriftsutvikling -
Knoppskyting/lokalisering

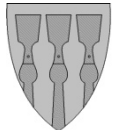

www.vest-telemark.no

Tlf. 35 06 84 00

Fax. 35 06 84 01

Granlivegen 1 A (Veksthuset)
3850 Kviteseid

 Aust-Agder	Håvar Ingebo Graving & Transport *Gode referanser* Tlf: 917 02 047	 Oppland	 Hedmark
Agder Entreprenør AS Åsbiev.4, 4848 Arendal Tlf: 37 07 12 20 Fax: 37 07 12 30	Hytta Vår Ål *Velkommen til: www.hyttavaar.no	Blikkenslager'n 2920 Leira i Valdres Tlf: 61 36 18 85	Pizza Driver Vangsv.132, 2318 Hamar Tlf: 62 53 26 66
Reddal Sand AS Grimstad Tlf: 37 04 68 80	Veggli Handelsforening Tlf: 32 74 61 08 *Bruk den lokale butikken*	Oppdalsporten Fagerhaug, 7340 Oppdal Tlf: 72 40 06 40	ROMEDAL ALMENNING 2330 Vallset Tlf: 62 58 53 60 www.rasa.no
 Buskerud	Marianne *Klær for dame* Hokksund *Støtter NFU*	Steffered Rehabiliteringssenter 2846 Bøverbru Tlf: 61 19 91 00	Optiker Kari Simensen Brenneriet, 2337 Tangen Tlf: 62 58 25 60
Fragåt Farve og Miljø 3350 Prestfoss Tlf: 32 71 04 77 - Mob: 99 24 49 82	Øvre Hoen Grustak AS 3300 Hokksund - Fax: 32 75 10 89 Tlf: 32 75 10 59 - 907 58 769	Winther Regnskap ARF 2900 Fagernes Tlf: 61 36 66 88	Brødr. Wolla Snekkerbedrift A/S 2415 Heraldabygd Tlf: 62 41 81 50
Oddvar Thoen AS Elektroentreprenør Osloveien, Honefoss *Bruk oss* Støtt NFU*	Norsk Sveiseteknikk AS 3370 Vikersund www.nst.no	Sole A/S 2848 Skreia Tlf: 61 16 49 32	Aktør AS Kristian Walbysv.13, 2212 Kongsvinger Tlf: 62 88 66 60 Fax: 62 88 66 61 www.aktøer.com
BRENNO BLIKK AS 3550 Gol Mob: 906 41 247 *Bruk oss* støtt NFU*	Ruud Transport DA 3320 Vestfossen Mob: 905 36 810	Lesja Vaskeri 2665 Lesje - Tlf: 61 24 34 69	Brdr. Skolbekken Malerforretning A/S 2120 Sagstua - Tlf: 952 77 949
Urmaker G. Grønvold ANS Honegt. 30, 3512 Honefoss	Ole Johnny Tenden 3359 Eggedal Tlf: 32 71 38 50 Alt innen muring og flislegging	Gjøvik Port&Montasje Nygardsbakken 27, 2827 Hunndalen Tlf: 61 14 40 88	 Troms
FERIE PÅ HAGLEBU Norefjells Solside Haglebu Camping	Fjeldstad Graveservice AS 3490 Klokkestua www.fjeldgrav.no	Gjøvik Boligbyggelag AL PP, 2806 Gjøvik Tlf: 611 81 300	EWOS AS Bergneset, 9050 Storsteines Tlf: 77 72 24 40
Jan E. Karlsen Malerforretning *Maling *Tapet *Belegg *Høytrykkspyling *Sproytemaling Solbergelva Tlf: 951 37 581	haarcompagniet personlig opplevelse og inspirasjon	Hadeland Produkter AS Mohagen - 2770 Jaren Tlf: 61 33 95 00	 Vestfold
Hønefoss Steinindustri * Støtter NFU *	Henry Brekke Eikernveien, 3320 Vestfossen Når noe skal bygges, ring Tlf: 975 06 878	Hadeland AS 2711 Gran Tlf: 61 31 31 31	Hydro Holmestrand *støtter NFU arbeider*
ES Motor A/S 3630 Rødberg Tlf: 32 74 16 00	Slemmestad Optikk *Besøk oss på Rortunet*	Norgesfor 2770 Jaren Tlf: 61 33 68 20	 Østfold
Rollag Installasjon *Elektro i Numedal* Mob 975 05 750	Bråtabakken Bensin & Service A.S 3300 Hokksund Tlf: 32 75 12 97 Støtter NFU lokalt	Neskafeen AS Storgt.26, 3520 Jevnaker Tlf: 61 31 09 33	Normaxim A/S Pb. 51, 1620 Gressvik Tlf: 69 32 71 44 Fax: 69 32 64 62
Brdr. Katrud AS hus, hytter, ombygging 3055 Krokstadelva Tlf: 90 12 24 37	Tuva Turisthytte Besøk oss i år også Ustetind, Geilo	Gausdal Maskin AS Heimstadjordet 15, 2656 Follebu Tlf: 908 29 098 www.gausdalmaskin.no	 Vestfold
KB Gulvsliping og Tepperens Ovnerudvn. 22, 3430 Spikkestad Tlf: 97 01 29 81	Terje Tandberg Transport *Støtter NFU arbeide*	Tjenesteområde bofelleskap Sysselsetting Tlf: 612 47 170	
Hobbelstad&Rønning AS Når noe skal bygges www.hr-as.no Tlf: 32 75 30 44 3300 Hokksund	Ole Varlo Kran og Transport Mob: 918 23 203	Anonym Støtte	 Hafa ELEKTRO • AS 3256 LARVIK Tlf: 33 13 38 88
Malerfirma Bergestuen Mob: 99 39 67 00 Sylling * Støtt NFU * Bruk oss *	 Møre og Romsdal	 Nord-Trøndelag	
Solberg Mekaniske Verksted i Mjøndalen *Støtter NFU*	Rauma Regnskapsservice Åndalsnes Tlf: 71 22 49 70	Innherred Produkter AS Din totalleverandør www.ipas.no	
Hurum Produkter ønsker NFU lykke til www.hupro.no	Bergem Auto 6629 Torjulsågen *Støtter NFU*	Norlandia Backlund Hotell Kirkegt. 41, 7600 Levanger Tlf: 74 08 16 00	Murerfirmaet ANDERSEN Mur, puss, peis og piper Sandefjord Mob: 920 10 760
Stromsø Fysikalske Institutt DA Torgeir Vraas pl. 6, 3044 Drammen Tlf: 32 89 65 50	Veøy Buss Åndalsnes For tilbud se: www.veoy.no	Økonomisko Stjørdal Kjøpmannsgt. 32 Tlf: 74 82 51 49	norspace Knudsrød.7, 3189 Horten Tlf: 33 03 27 00 Fax: 33 03 28 00

 <p><i>Akershus</i></p>	 <p>Sporten Stoa</p>	<p>LIER ASVO -en Vekst bedrift Tlf: 32 85 96 60 www.lier-asvo.no</p>	<p>Elverum Kommune 2418 Elverum Tlf: 62 43 30 00 Fax: 62 43 31 00 www.elverum.kommune.no</p>
<p>Terjan AS Tvetenveien 156 Tlf: 22 27 99 70</p>	 <p><i>Buskerud</i></p>	<p>Thon Hotel Hallingdal Sundreveggen 82, 3570 Ål Tlf: 32 08 20 11</p>	<p><i>Hytte ved Rasensjøen med 10 sengeplasser til leie. Med rullestolrampe. Nord-Odal lokallag av NFU</i> Tlf: 908 78 201</p>
 <p>FAGFOLK VELGER WÜRTH Alt innen skruer, verktøy og kjemi Würth Norge AS Mortev. 12, 1481 Hagan Tlf. 67 06 25 00-Fax. 67 06 27 17</p>	<p>Otra Norge Ledende elektrogrossist www.otranorge.no</p>	 <p>Solumsmoen Servicesenter AS 3355 Solumsmoen *Stopp hos oss*</p>	 <p>K.A. Rasmussen Norway Strandveien 165 2326 Hamar Tlf. 62 51 27 10</p>
 <p>Coop Hagan Åpn. tider: 9-21 (9-18) 1481 Hagan • Tlf. 67 07 70 79</p>	<p>Elementmontasje AS 3300 Hokksund Tlf: 32 75 08 08</p>	 <p><i>Hedmark</i></p>	 <p><i>Møre og Romsdal</i></p>
<p>Hafslund Fjernvarme AS 2060 Gardermoen Tlf: 63 97 84 44</p>	<p><i>Stryken Grustak og Maskinentreprenørforretning</i> www.stryken.no *Bruk oss* støtt NFU*</p>	<p><i>Alt innen graving, planering og massetransport ADKI</i> Knut Nergård 2450 Rena Tlf: 62 44 46 66 Mob: 41 43 36 67</p>	<p>TREMEK AS - en Vekstbedrift 6390 Vestnes • Støtter NFU arbeidet • Møt oss på: www.tremek.no</p>
<p>Ing. H. Asmyhr AS Hvamsvingen 10 2013 SKJETTEN Tlf. 64 83 45 50 Fax. 64 83 45 55</p>	<p>Autohjørnet AS FORD Prøv oss for tilbud og service Hokksund Tlf: 32 75 15 66</p>	 <p>RINGSAKER KOMMUNE Pb. 13, 2381 Brumunddal Tlf. 62 33 50 00 Fax. 62 33 50 31</p>	<p>Sunnmøringen 6200 Stranda *Støtter NFU lokalt* www.sunnmoringen.no</p>
<p>T.R. ELEKTRO AS Innehaver: Torry Ringkilen Autorisert el. installatør Tlf. 64 87 16 45 - Fax 64 87 16 47 Mob. 908 48 815 Adr.: Søndre Ski Gård, 1400 Ski</p>	 <p>BYGGMESTER INGAR HVILA NYBYGG-TILBYGG-RESTAURERING Furuvn.3, 3408 Tranby Tlf: 32 85 03 16/918 42 727</p>	 <p>STANGE ENERGI NÆRHET & OMTANKE Tlf: 62 58 50 00 Trenger du varmepumpe? www.stangeenergialg.no</p>	 <p>Brattvåg Elektro BRATTVÅG SKODJE Besøk oss på: www.brattvag-elektro.no Bruk oss•vi støtter NFU</p>
<p>Sæther Elektriske A/S Nittedalsgt. 31, 2000 Lillestrøm Tlf: 63 80 40 60 Fax. 63 81 04 50</p>	 <p>HTR ELEKTRO Dagali, 3580 Geilo Tlf. 32 08 98 65 Fax .32 08 98 66</p>	 <p>YX Vallset Trafikksenter 2330 Vallset Tlf: 62 58 70 60</p>	 <p>Norsk Stål Stålhaugen 5, 6065 Ulsteinvik Tlf: 700 18 350 www.norskstaal.no</p>
 <p><i>Aust-Agder</i></p>	 <p>• Norges eldste bryggeri •</p>	 <p>KB elektro a.s. Ljøstadv 32, 2335 Stange Tlf. 916 90 440 Fax. 62 57 30 32</p>	 <p>NORD-BERG AS 6065 Ulsteinvik Tlf: 700 11 592 www.nord-berg.no</p>
<p><i>Farveglede Arendal</i> Olav Stormo AS Strømbusletta 11, 4847 Arendal Tlf: 37 00 56 56 www.olavstormo.no</p>	 <p>Røyken Kommune 3440 Røyken - Telefon 31 29 60 00 Vi støtter NFU lokalt</p>	 <p>Løten Kommune Kildeveien 1, 2340 Løten Tlf: 62 59 30 00 Fax: 62 59 30 01</p>	<p>Ekornes Møbler Bankv. 14, 6200 Stranda Tlf. 70 25 52 00</p>
<p>Bil - MC - Moped - BE Nedre Tyholmsv.9D, 4836 Arendal Tlf: 37 02 25 82 www.terkelsen Trafikkskole.no</p>	 <p>GJENSIDIGE Modum, Sigdal og Krødsherad Brannkasse Tlf: 32 78 32 10</p>	<p>Maskiner for ethvert oppdrag SENDERUD AS Arnsteins veg 2, 2407 Elverum Tlf. 62 41 14 33 Faks. 62 41 56 30</p>	 <p><i>Østfold</i></p>
 <p>ARENDALE KINO Friergangen 3, 4836 Arendal</p>	 <p>Sigdal Kjøkken as 3358 Nedre Eggedal Tlf. 32 71 40 00 - Fax. 32 71 38 41 www.sigdal.com</p>	 <p>Profilert listverk til meget rimelige priser www.treportalen.no Tlf: 62 35 33 57 Mob: 95 12 10 83 Fax: 62 35 54 52</p>	 <p>MOVAR Interkommunalt selskap for Mosseregionen Kjellerødv. 30, 1580 Rygge Tlf. 69 26 21 10 Fax. 69 26 21 11</p>

NFU-butikken

Profilmateriell

Buttons i to varianter:

Liten 3,- kr

Stor 5,- kr

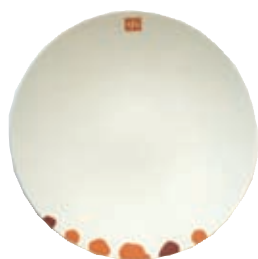
Pins 20,- kr

Penn 8,- kr

Gratis klistremerker

Tallerken 130,- kr

Bordvimpel
Uten fot 150,- kr

NFU formidler
salg av fot,
omkring 150 kr i tillegg

Krus 130,- kr

Skulderveske 150,- kr

Klistremerker
6 merker per ark 6,- kr

Nakkeband 25,- kr

Bestill abonnement på Samfunn for alle

Navn _____

Adresse _____

Postnr./sted _____

Bladet kommer ut annen hver måned. Pris: kr 400,-

Klipp ut og send inn! Kan også bestilles på mail: post@nfunorge.org eller telefon: 22 39 60 50

Adressaten betaler
for sending i Norge

Distribueres av
Posten Norge

**Norsk Forbund
for Utviklingshemmede**
Svarsending 1225
0090 Oslo

Veilederhefte til studieheftet "Aktiv i egen organisasjon"

Kursmaterieill

Kursmappe 20,- kr

Kursbevis 10,- kr
Frakt kommer i tillegg

Alle kurshefter 35,- kr per hefte.

Fra foreldrehjem til eget hjem

Kommunevalg

Stortingsval

NFU
– en organisasjon

Aktiv i egen organisasjon

NFUs prinsipp-program

Vi og samfunnet

Tillitsvalgt i organisasjonen NFU

Ledsagerhefte

Veileder til kurslærer

Seksualitet og samliv

Kroppen min og følelsene mine

Bestill i dag

Bestilling _____

Navn _____

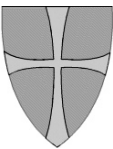

Adresse _____

Poststed _____

Eller bruk nettbutikken til NFU på www.nfunorge.org

**Norsk Forbund
for Utviklingshemmede**
Svaresending 1225
0090 Oslo

 <i>Nord-Trøndelag</i>	 <i>Telemark</i>	 <i>Hordaland</i>	 <i>Oppland</i>
 Steinkjer Kurscenter AS Overnatting-Selskaper-Kurs-Arrangementservice Tlf: 74 13 75 00 Mail:posten@steinkjerkurscenter.com	Magne Dale AS Fugleleiken 5A, 3742 Skien Tlf: 35 53 69 96 Fax: 35 53 87 66 Mob: 928 57 646 E-post: madaleas.no	Lid Jarnindustri AS Steine 35, 5600 Norheimsund Tlf: 56 55 38 00 - Fax: 56 55 38 10 www.dalen.no	Olav Holdal Lastebiltransport 2917 Skrautvål Tlf./Fax: 61 36 37 31 Mob. 99 22 57 62
PRIMATUS ENTREPRENØR	MEDICUS SYKEPLEIESENTER Tlf: 35 50 28 80	 <i>Nordland</i>	Vågå kommune 2680 Vågå Tlf: 61 29 36 00 Fax: 61 29 36 01
 <i>Oslo</i>	 <i>Troms</i>	 Vefsn kommune 8654 Mosjøen Tlf: 75 10 10 00 Fax: 75 10 10 01	SpareBank 1 Gran Tlf: 61 32 70 70
 Data og lesetekniske hjelpemidler for blinde og svaksynte Akersbakken 12a, 0172 Oslo Tlf. 23 32 75 00 - Web: www.bojo.no	NORSK KULDE Industriell Kjøleteknologi - Varmepumper og bodkjølere www.norskkulde.com Tlf: 901 777 00	 <i>Rogaland</i>	 NorDan www.nordan.no
 UDDEHOLM Uddeholm AS, Jernkroken 18, 0976 Oslo Tlf. 22 91 80 00 Fax: 22 91 80 01 www.uddeholm.no	 <i>Sør-Trøndelag</i>	 SOLA KOMMUNE Sola Rådhus, 4050 Sola Sentralbord. 51 65 33 00 Fax. 51 65 62 40	 vitus apotek Valdresv. 6, 2815 Gjøvik Tlf: 611 37 380
 Gilde	PRIMAas nærhet og mangfold Idrettsveien 2, 7072 Trondheim Tlf: 72 89 43 00 Fax: 72 89 43 01 www.prima-as.no	Mental Helse Sandnes Tlf: 51 97 79 50	EiendomsMegler 1 Lillehammer/vinstra Tlf: 61 27 97 10 www.em1.no
 CityMaid • Flyttevask og faste oppdrag • Julevask Tlf. 40 00 63 30 Fax. 22 72 99 89 Få tilbud på www.citymaid.no	 GJENSIDIGE Vi forsikrer liv, helse og verdier www.gjensidige.no - Tlf: 03100	 AkerSolutions™ i offshoreindustriens elitedivisjon 4370 Egersund Tlf: 51 46 90 00	<i>Anonym Støtte</i>

Les mer på

www.nfunorge.org

Kontakt oss!

Forbundsleder

Helene Holand
22 39 60 50 / 91 12 24 59
helene@nfunorge.org

Nestleder

Alf Anvedsen
52 71 21 27
alf.anvedsen@bluezone.no

Steinar Sandnes

57 00 92 46
steinar.sandnes@enivest.net

Rita Lucia Endresen

72 58 35 81 / 95 96 38 75

Gørild Skancke

72 87 26 89
gorskan@online.no

Lillian G. Rasmussen

77 68 23 59
lillian@hifm.no

Trine Lise Systad

38 03 00 14
trinelisesystad@yahoo.no

Nasjonalt

Norsk Forbund for Utviklingshemmede

Pb 8954 Youngstorget
0028 Oslo

Besøksadresse:

Youngstorget 2a, 7. etasje
Telefon: 22 39 60 50
Telefaks: 22 39 60 60

post@nfunorge.org

Bankgiro: 8200.01.93417

Fylkeslagene

NFU Oslo Fylkeslag

c/o NFU
Postboks 8954 Youngstorget
0028 OSLO
22 39 60 51
oslofylkeslag@nfunorge.org

NFU Akershus Fylkeslag

v/Vidar Haagensen (kontaktperson)
Riiser Larsens vei 18 D
1368 STABEKK
63 01 26 30 / 93 42 08 38
vidar.haagensen@broadpark.no

NFU Østfold Fylkeslag

v/Anita Lyngmo
Skonnertvn. 3
1659 TORP
69 34 84 29 / 90 68 28 48
anita-lyn@online.no

NFU Hedmark Fylkeslag

v/Gerhard Rundberget
Halfdan Lunds v. 26
2409 ELVERUM
62 41 28 37 / 93 45 47 54
karirun@online.no

NFU Oppland Fylkeslag

v/Anne-Lise Arnkvern
Bankgt 19g
2609 LILLEHAMMER
61 25 28 10
post@nfu-oppland.org

NFU Buskerud Fylkeslag

v/Bente Elvehjem
Nordal Brungst. 12b
3018 DRAMMEN
32 82 10 97 / 99 03 58 65
belveh@broadpark.no

NFU Vestfold Fylkeslag

Baglergt. 3
3111 TØNSBERG
33 04 05 95 / 92 02 89 38
nfu.vf@frisurf.no

NFU Telemark Fylkeslag

v/Arild Kvitsand
Ødegardsfeltet 37
3810 GVARV
35 95 62 37 / 99 63 60 40
arikvits@hotmail.com

NFU Aust-Agder Fylkeslag

v/Helge Løland (kontaktpers.)
Møllebekken Terrasse 5
4760 BIRKELAND
37 39 75 51 / 47 63 78 33
helge.loland@gmail.com

v/Eirik Nesbu (kontaktpers.)

Nordåsvegen 7 F
4760 BIRKELAND
37 27 86 80 / 90 75 28 27
eirik.nesbu@c2i.net

NFU Vest-Agder Fylkeslag

v/Jan G. Johannessen
Hannevik Terrasse 41
4613 KRISTIANSAND
38 03 00 14 / 91 79 41 76
jjohannessen@xstratanickel.no

NFU Rogaland Fylkeslag

Ryfylkegt. 22
4014 STAVANGER
51 89 15 50
post@nfu-rogaland.no

NFU Hordaland Fylkeslag

Postboks 26 Nygårdstangen
5838 BERGEN
56 14 31 58 / 99 23 00 78
post@nfuhordaland.no

NFU Sogn og Fjordane Fylkeslag

v/ Gunhild Skinlo
Boks 118
6821 SANDANE
57 86 54 66 / 47 60 59 84
gunhildterese@hotmail.com

NFU Møre og Romsdal Fylkeslag

Postboks 7850 Spjelkavik
6022 ÅLESUND
70 15 10 30 / 46 91 08 40
mrfylkeslag@nfunorge.org

NFU Sør-Trøndelag Fylkeslag

v/Marit Mathisen
Sverdveien 21
7130 BREKSTAD
97 95 57 66 / 95 85 77 99
maritm2@broadpark.no

NFU Nord-Trøndelag Fylkeslag

v/Snorre Ness
Postboks 183
7801 NAMSOS
74 21 23 08 / 90 51 69 66
snorre.ness@hint.no

NFU Nordland Fylkeslag

Postboks 843
8001 BODØ
75 52 40 48 / 91 72 47 08
nfu-nord@online.no

NFU Troms Fylkeslag

v/Rigmor Hamnvik
Bregneveien 2
9050 STORSTEINNES
77 72 05 24 / 97 16 73 24

NFU Finnmark Fylkeslag

v/Aud-Inger Onshuus
Myrseth 27
9518 ALTA
78 44 03 66 / 41 20 67 65
inge-ons@online.no

Diagnosen

Det var den dagen himmelen
falt i hodet vårt.

Det var den dagen livet endret seg,
selv om alt var som det hadde vært.

Det var den dagen vi slapp usikkerheten,
men fikk masse å sette oss inn i.

Det var den dagen vi følte vi mistet deg litt,
selv om det var nå vi virkelig fikk lære
deg å kjenne.

Det var den dagen, en helt vanlig dag, vi
forandret oss som foreldre, som par
og som mennesker.

Den dagen startet resten av livet.

Av Elisabeth Skredlund